

దానభారతి ప్రచురణ-శి

నూ టు గం టి

(ఈ సపు నీ తి క థ లు)

హరికథాపితామహ

శ్రీ ఆదిత్య నారాయణదాసు

*

సంపాదకుడు

మన్నవ గిరిధరరావు

*

ముద్రణార్థ ప్రదాతలు

Dr. కె. సదానందరావు M. B. B. S.

సదానంద నర్సింగ్ హోమ్ చీరాళి

కృతీయముద్రణ
నరి వనంతము
(ఏప్రిలు, 1978)
వ్రతులు : 1800

సర్వస్వామ్యములు :
ప్రకాశకురాలు ఉపాధ్యాయుల సావిత్రమ్మవి

ప్రా ప్తిస్థావము
యు. సా వి త్ర మ్మ
C/o శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు
4-2-13 చంద్రమౌళినగర్, గుంటూరు-2

వెల : 3 రూ॥లు

ము ద్ర ణ
వెల్ కమ్ప్రెస్, ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ గుంటూరు-2

భూ మి క

నకల కళాప్రపూర్ణుడు, మహాకవి శ్రీ మదజ్ఞాధానిభట్ట నారాయణ దాస మహాశయులు ఆంధ్ర దేశమందలి ఆచార గోపాలమునకు, వండిత పామరులకు చిరవరిచితులు. వీరీలికాది బ్రహ్మవర్ణంతమువారు చూచిం చని విషయములేదు. దానికి ప్రత్యక్ష సాక్ష్యములు. చిన్నపిల్లలకు నీతి గఱపుటకు సాధనమైన నూలుగంటి మొదలుకొని, ఉద్ధండ వండితులైన శాస్త్రపండితులకుకూడ అవగాహనము చేసికొనుటకు క్లిష్టమైన వారి జగ జ్ఞోతి (అష్టాదశవిద్యారహస్యము) గ్రంథమే. వారి రచనలు అన్నియు నుమారు 50 వరకు ఉండును. వానిలో అచ్చ తెలుగు కృతులుమెండు. ఈ నూలుగంటి 100 కథలతో కూడిన చిన్నపుస్తకము సరళమైన, మెత్తని, తియ్యని తేటతెలుగులో చిన్న పిల్లలు చదువు కొనుటకై వ్రాయ బడినది.

శ్రీ నారాయణదాస వర్ణుల గ్రంథములన్నియు సంపూర్ణముగ విమర్శ నాత్మక దృష్టితోచదివి, అనేక అముద్రితముగా నున్నవారి రచనల కన్ని టికి ప్రధాన సంపాదకత్వము బాధ్యతవహించిన ఆచార్య యస్. వి. జోగ రావుగారు - నారాయణదాస గ్రంథావళి అను అనుబంధములో ఈ విధ ముగా ఈ పుస్తకముగురించి వ్రాసిరి. “నూలుగంటి:— ఈనపు నీతికథల నొకనూటి నేర్చి కూర్చిన కృతి. బాలానబోధనమునకై వద్యః ప్రసన్న మగు భాషలో గద్యఘటితమైనట్టిది. ప్రతికథాంతమునందును ఒక చిన్న వద్యమున కథాంశ పురస్కృతముగ నీతి ప్రవచనము విపులముగ చేయ బడినది. ప్రతి వద్యము నద్యోహృద్యమగు నొక సురుచిరసూక్తి. దాసు గారి నూటింటిని నూలు జ్ఞానచక్షువులుగా సంభావించిరి” సూక్ష్మముగా శ్రీ జోగారావుగారు నూలుగంటి పుస్తక స్వరూపమును పై విధముగా పాఠకలోకమున కందించిరి.

ఎప్పటికైనా మన బాలురకు ఇది పాఠ్యగ్రంథముగా నుంచిన బాగుండునని ఊహ పొడమి, ఈ పుస్తకము లెక్కడా దొరకనందున తృతీయముద్రణము వేయుటకు సహకరించిన నా మిత్రులు చీరాల వాస్తవ్యులు, సహృదయ శేఖరులు డాక్టరు కె. సదానందరావుగారు, శ్రీ నారాయణదాస వజ్రయము మీద పొడమిన భక్తిశ్రద్ధలతో, దీని ముద్రణ వ్యయము భరించుటకు ముందుకువచ్చి, దానభారతీ ప్రచురణ సంఘమున కమితముగా తోడ్పడిరి వారికి నా మనఃపూర్వక కృతజ్ఞతాభి వందన ములు. వారిని శ్రీ నారాయణదాసుగారు ఆయురారోగ్యాభివృద్ధిగా ఇట్టి సాహిత్యపేవ మున్నుండుకూడ చేయనట్లు ఆశీర్వదించురుగాక.

నేను కోరిన వెంటనే, నా మిత్రులు శ్రీ మన్నవ గిరిధరరావుగారు, M.A., Lecturer Hindu College, ex M. L. C., యువ భారతి సంపాదకులు; శ్రీ నారాయణ దాసుగారిమీద భక్తితో నా కోరికను మున్నించి, సంపాదకులుగా వ్యవహరించి తమ అమూల్యమైన పీఠికను పాఠకలోకమున కందించిరి. అంతేగాక పుస్తకము ముద్రణ అగుచున్న పుడు, ప్రతిఫారము స్వయముగా పూపులుచూచి, శ్రమఅనుకొనక, తమ అమూల్యకాలమును, శ్రీ దానసాహిత్యపేవకుకూడ వినియోగించి, వారి సాహితీ అభిరుచిని నిరూపించుకొనిరి. వారికి నా నమస్సు మనస్సులు.

మేము తలపెట్టిన దానభారతీ ప్రచురణలన్నిటిని ఒకదొకటివెరుగు లోనికి తెచ్చుచున్న Welcome Press Manging Director, శ్రీ పి. రామకృష్ణమూర్తిగారివికూడ బహుదా అభినందించుచున్నాను.

క్ర. ఈశ్వరరావు

తొలి పలుకు

కథ ఆవగనే ఆబాలగోపాలము చెవికోసుకొనడం సహజం. అన్నిటిలోకి కథ చెప్పడం అత్యంత ప్రాచీనమైన కళయని విజ్ఞానయాహ. లిపి, వ్రాత, రూపొందవి కాలములోగూడ వ్యక్తులు తమ అనుభవములను సన్నిహితులకు వర్ణించి వహ్వయనిపించుకొనడం ముఖ్యవిద్యగా నుండెడిది రాజులయొద్ద కథలు చెప్పెడివారుండి తమ కథాకథనంద్వారా ప్రీతిగొల్పెడి వారని ప్రతీతి.

కథ నీతిబోధకు ప్రధాన ఉపకరణముగ నుండెడిది. మత ప్రవక్తలు, వేదాంతులు ఉపమానాల ద్వారామ చిన్నకథలమూలమునను జనులకు క్లిష్టమగు సూత్రములను బోధక మొనర్పెడివారు. నవీనులు సహితం కథారచనకే అగ్రశాంబూలమివ్వక తప్పడంలేదు. పండిత పామరుల విరువురినీ ఆకట్టుకొనగల శక్తి కథ కున్నంతగా మరొక ప్రక్రియకులేదు.

మానవునికి ఆత్మాభిమానం మెండు. తన వ్యక్తిత్వానికి భంగంకలిగించే ఏ సలహాలనుసహించడు. వీరు నాకు బోధించే వారలా అనెడి అహంకృతి ఆతనిని వెన్నాడుచుండుటచే హితమును సయితము స్వీకరించడు. అందుచే పోప్ నుడివిసట్లు. “మనుష్యులకు బోధించుచున్నట్లు కన్పించకుండ బోధించాలి: వాడు మరచిన సంగతులను గుర్తుచేయుచున్నట్లుండవలె”. [Men must be taught as if you taught them not. And things unknown proposed as things forgotten. —Pope]

నీతిబోధన, సత్యప్రకటనలు తరచు శత్రువులను కొవితెస్తాయి. బోధకుడు నిర్మలచరితుడు కావలె. ఐనను ఆతనికి నిందలు సంకటములు తప్పవు. పోక్రటిసు వడినపాట్లు ఇందుకొక తార్కాణము.

ఇట్లు విపత్తులను మీదవేసుకొనుటకు బదులు పశుపక్ష్యదులను పాత్రలనుజేసి వాటి జీవితములో సంఘటనలనూహించి, వాటిచే నమయించి తమగ మాట్లాడించు ప్రక్రియ ఏంతయో సహాయకారి. మానవునిలోగల గుణములే జంతుజాలములోగూడ నున్నాయి. సింహము రాజసమునకు, వక్కాకాపట్టానికి, కువకము విశ్వాసానికి, గాడిదమూర్ఖతకు, మేక అమాయకత్వానికి, ఎద్దు కాయకష్టానికి, తాబేలు మాంద్యానికి ప్రతీకలుగ నిలుస్తాయి. ఆయాప్రవృత్తులకు దగినట్లు వాటిచే సంభాషింపజేసి కథలనల్లుట, ఆ కథలలో అప్రకటితముగ నీతిని సుస్థింపజేయుట దేశదేశాలలో పలువురు చేపట్టిన కథావిధానము.

క్రీస్తుశకము నాలుగవశతాబ్దములో మహాపండితుడు విష్ణుశర్మ మూధులగు రాకుమారులను వివేకవంతులుగ తీర్చిదిద్దుటకై పంచతంత్రమును వెలయించినాడు. అది సమగ్రము సుదీర్ఘమునగు నైదుకథల సంపుటి. అందు పశుపక్ష్యదులే పాత్రలు. ప్రతికథలోను అనేక పట్టకథలు జొప్పించబడి ప్రధానకథకు అలంకారము గూర్చినవి. భారతీయ సంస్కృతి వక్షమున రాయబారిగా ఖండఖండంతరములు ప్రయాణించినది పంచతంత్రము.

పట్టకథకు తొలిపేరు పటకకథ యట. బౌద్ధమతగ్రంథములగు వినయపటకము, సుత్తపటకము, అభిధమ్మపటకములలో రెండవదియగు సుత్తపటకములో సిద్ధార్థుని పూర్వజన్మవృత్తాంతములకు నందింధింఁన గాథలున్నవి. వీరికే జాతకకథలవిపేరు. ఇందలి పాత్రలన్నియు నధికముగ పశుపక్ష్యదులే. వీటినుండి పటకకథయను పేరు వచ్చియుండునని, అది పట్టకథయైనదని యొక అభిప్రాయము. ఈ జాతకకథలు క్రీస్తు పూర్వం గీన శతాబ్దమునాటివి.

గ్రీస్తుదేశములో ఈసవ్ అనునతడు (క్రీ.పూ. 620-560) సామోస్ రాజుకడ బావిసగనుండి క్రమముగ రాజున కొంతరంగికుద్దెనాడు. రాజు వకు కథలు చెప్పి ఆనందపరచేవాడు.

ఒకనాడు ఈసవ్ ఏధెన్ను నగరమునకు వెళ్ళాడు. అచట జనులు వారి రాజగు పీసిస్ట్రాటస్ను తొలగించి మరొక ప్రభువును ఏర్పరచుకొన దలచగా, ఈసవ్ వారికి “కప్పలు రాజుకొరకై దేవుని అర్థించుట”యను కథచెప్పాడు. రానున్న రాజు వారిని భక్షించునేమోగనుక ఉన్నవానితోనే పర్దుకొని పోవలెనని సూచించినాడు.

ఈసవ్ గూడ పశుసజ్జెదులతోనే కథ లల్లినాడు అతడు చెప్పిన కథలు ఐరోపాలో నీతికథా సారస్వతంలో విశిష్టస్థానమునలంకరించాయి. క్రీ. పూ. 345-285 నకుచెందిన డె మిట్రీయస్ ఈసవ్ కథలన గ్రంథస్థం చేసినాడు. మూడవ శతాబ్దములో ఇటలీకి చెందిన బిబ్లియస్ నాటివి లాటిన్ భాషలోనికి అనువదించాడు. క్రమముగా ఫ్రెంచి జర్మన్ భాషల్లో గూడ వెలువడినాయి. పలువురిచేతుల్లో వడి కొన్ని కథలు అదనంగాచేరాయి. 1889 లో అగ్లంలో జె. జేకబ్ ఈసవ్ కథలు ప్రచురించాడు. అదిలో 100 కథలుండగా నాటికవి 31కి వరకు పెరిగివవి.

భారతదేశములో ఆంగ్లభాషా బోధన ప్రవేశపెట్టబడిన తొలి దినములలో ఈసవ్ కథలు మిక్కిలి ప్రచారం పొందాయి ప్రతివిద్యార్థియు వీటి నాంగ్లములో చదివి యానందించెడివాడు. 1893 లో శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగంగారు “నీతికథామంజరి” యను పేర వీటి నాంధ్రీక రించి ప్రచురించారు. అందు 15కి కథలను పేర్కొనివారు. ప్రతి కథ యొక్క నీతిని గీతవద్యంలో వెలువరించారు.

శ్రీ మదజ్ఞానాద్వైతాద్వైత నారాయణదాసుగారు ఈనవ్ కథలలో నూరింటిని గైకొని “నూలుగంటి”గా వెలువరించినారు. ద్వితీయముద్రణము 1930లో వెలువడినది. ప్రతికథాంతమున నీతిని తేటగీతలలో వెలయించినారు. దాసుగారు తమ గ్రంథమునకు “వివరము” వ్రాయుచు “జగమంతట విమిగులఁ దెలివిగలవారిచేత నెన్నికకెక్కి యడుగడుగునకు మంచితెలిపెడి యీ ముచ్చటలు వందలకొలఁది మూడునాలుగు వేల యేండ్లక్రిందట నొక వడమటి నాటు చదువరి మిన్నపన్నెను” అన్నారు. వారు ఈనవ్ పేరు పేర్కొనలేదు. ఇవి యొక్క గ్రీసుదేశమునకు చెందినవి గావనీ వలుపురి శ్రమఫలితమవి వారి భావము గావచ్చు.

కందుకూరి వీరేశలింగంగారు వ్రాసిన 158 కథలలో దాసుగారు పేర్కొనిన 108 కథలుగూడ ఉన్నవి. శీర్షికలలో మాత్రము తేడా యున్నది. ఇరువురును కథలచివర నీతులను పద్యములలో వెల్లడించి నారు.

“వానకోయిల, దావిపిల్లలు” అను దాసుగారి నూలుగంటి లోని 28వ కథ వీరేశలింగంగారి వీతికథామంజరిలో 27వ కథ “భరత పక్షి, దావిపిల్లలు” పేరకవింపుచున్నది. పౌలములో గూడు కట్టుకొని పక్షి పిల్లలతో వివసించుచుండగా రైతు పంటకోయుటకై మొదటి నాడు కూలి వాండ్రము పలువడలచినాడు. వారురారు, రెండవ దినమున బంధువులను పలువడలచినాడు. వారుగూడరారు. పిల్లలీవిషయము తల్లిపిట్టకై రిగించగా ఇప్పట్లో వివాహము మార్చనవసరములేదని అంటుంది. మూడవనాడు రైతు కావేళుమారులతో గలసి కోతకోయుటకు రాదలచగా, పక్షిపిల్లలతో గలసి పౌలము విడిచిపోవడం ఇందలికథ. కథయొక్క నీతిని ఇరువురు గ్రంథ కర్త లిట్లు పేర్కొనినారు;

శ్రీ దాసుగారు :

తనకుఁ జేతనైన తనవని యెరులపై
మోపువాఁడు తుదకు మోనపోవు
చేవికోత నని జేయఁ జాట్టములపైఁ
బెట్టుఁ గాపువాఁడు నెట్టుకొనునె.

శ్రీ వీరేశలింగంగారు :

ననివి జక్కగ నొవరింప వలయునన్న
న్వయముగాఁదానె చేసికోవలయు నెపుడు
కార్యమును దానె చేసికోగలుగునేని
పరుల సాహాయ్యమున కాశవడఁగఁ దగదు.

శ్రీ ఆదిజొట్ల వారాయణదాసుగారు తమ గ్రంథములో నచ్చతెలుగు
వకు నర్వోన్నత స్థానమిచ్చినారు. ఇందలి ప్రత్యేకత యది.

వీరిరువురేగాక శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు వ్యావహారిక
భాషలో “ఈనవ్ కథలు” రచించగా శ్రీ కొండవల్లి వీరవెంకయ్య అండ్
సన్స్ రాజమండ్రివారు 1957లో మొదటి ముద్రణచేశారు. అందు 318
కథలున్నాయి. కథలచివర వీతులు పేర్కొనబడలేదు. “నీతి చెప్పవల
సింది కదేగాని కథకుడుకాదు. శ్రోతగాని చదువరిగాని కదా నందంలో
ఉంటూన్న నమయంలో నీతిబోధయొక్క వాసన కొట్టకుండా ఉండడమే
నయం” అంటారు భమిడిపాటివారు.

“ఈనవ్ నీతికథలను బౌద్ధజాతక కథలను ఒందొంటితో పోల్చి పరి
శీలించినచో ననేకకథ లించుగానొకటి గానే కనబడును. యూరోపు హిందూ
దేశములలోని నీతికథలను బరస్పరము పోల్చి పరిశోధించిన పరిశోధన పం
డితులు ఈనవ్ నీతికథలలో ననేకములు హిందూదేశము నుంచి యూరో

పుడు వెళ్లి వేయేది విద్ధరించియున్నారు” అని క్రిమల్లంపల్లిసోమశేఖరశర్మ గారు నీతికథామంజరి పీఠికలో పేర్కొన్నారు.

ఏదేశముమండి ఎవరు గ్రహించినను ఈకథలు పర్వకాలములలో బుద్ధిమంతులు గ్రహించి ప్రయోజనము పొంద దగియున్నవి. తెలుగునాడు లోని బాలబాలికలు తప్పకచదివి ఉత్సాహము పొందదగినవి. ఒక్కొక్క కథ పాఠకుని కొక్కొక్క నయనము వలె-నువకరించి పుస్తకము తుడి వరకు చదివి, మారుకన్నులు గలిగినంతటి వివేకము పొందగలదని గ్రథకర్తయాకాంక్ష

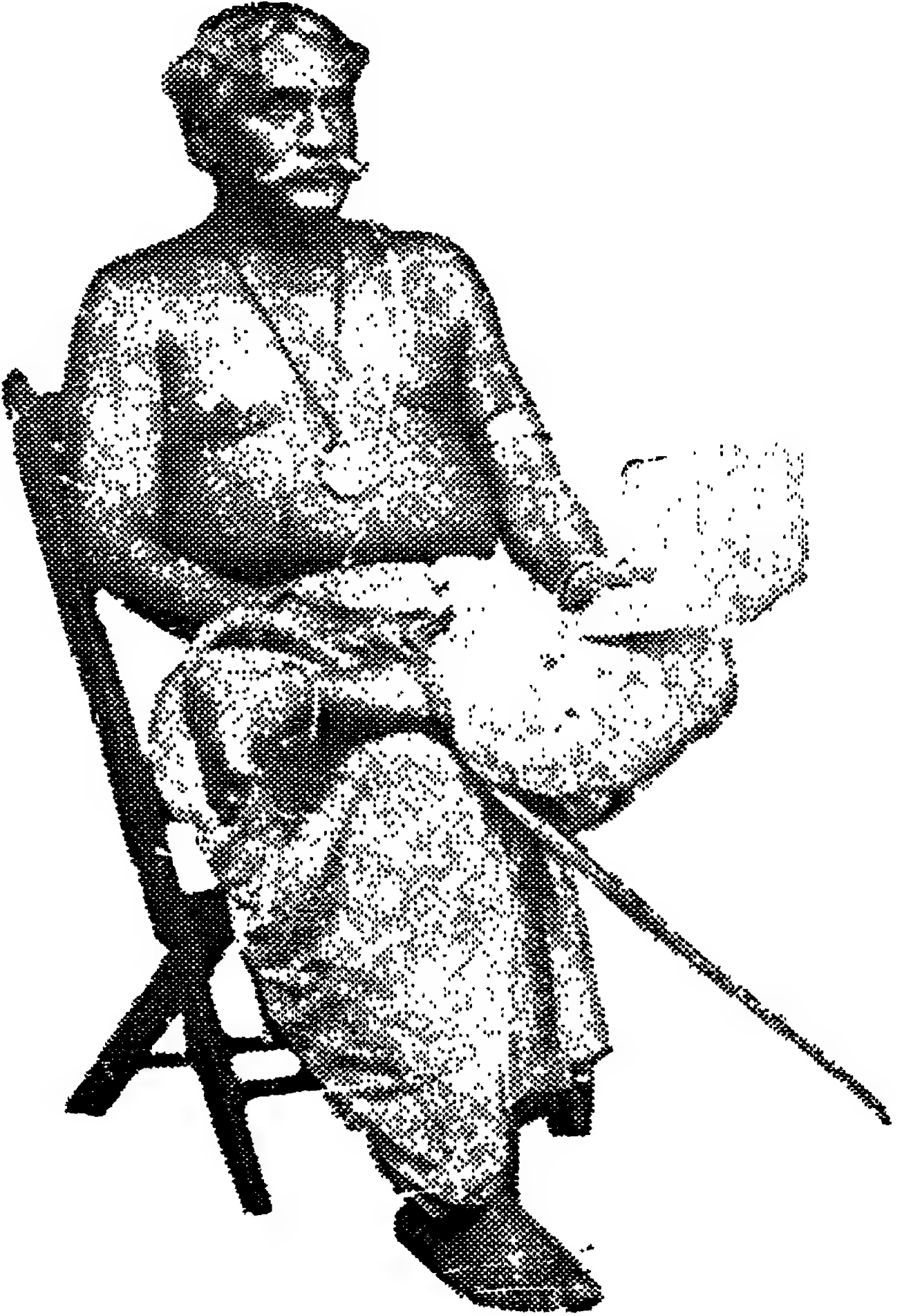
ఆంధ్ర సారస్వత లోకంలో పుంరూప సరస్వతి యని పేరొంది, ఆట పాట మాట మీటల మేటిగా ప్రసిద్ధి జెందిన స్వర్గీయ అదిభౌట్ల నారాయణ దాసుగారి రచనల నన్నిటిని మరల ముద్రింపజేయుచున్న సాహిత్యారాధకులు శ్రీ కత్తా ఈశ్వరరావుగారి కృషి అసాధారణమైనది. వారికి నా అభినందనలు !

లెక్కరర్, హిందూకాలేజి
గుంటూరు-3
నల - ఉగాది

మన్నవ గిరిధరరావు
నంపాదకుడు “యువభారతి” మాసపత్రిక

“తొందమె త్తిన మ త్తశంకాల మారము
గ్గినపండ్లు నెమరుకొనినద నేడు.” —యస్సీ.

“ఒకపండితోద్దండుఁడొక యోగి
ఒక మహాసమాప్తు నొకమహర్షి” — యస్యే.

వివరము

జగమంతటమ్మిగులఁ దెలివిగలవారిచేత నెన్నిక కెక్కి
యడుగడుగునకు మంచి తెలిపెడి యీమువ్వలు పందలకొలఁది
ఘోషనాల్గు వేలయేండ్ల క్రిందట నొకపడమటినాటు చదువరి
మిన్నపన్నెను. మేల్మివలె మెత్తనైన తెలుఁగునందీ సామెతలున్న
యెడల మఱింతవన్నె కెక్కుననియెంచి నూతేర్చి కూర్చి
నాడను ఇదివఱకుఁదెలుఁగు మాటలల్లు వారిలోఁగొందఱు దయ్య
పునుడి కేతల విఠిచితమకుఁదోఁ చినట్లెల్ల వ్రాయుచుండిరి మఱి
కొందఱావేల్పు పల్కులకుఁ దెనుఁగునుడుల నూసికపేసి వేల
కొకనికి నేర్చుకొన్న విమ్మట దెలిసికొనఁ జాలునట్లు వ్రాసిరికాని
యొక్కరైన వేల్పుమాటలెచ్చటఁ గూర్చవలయునో యవి యెం
తవఱకుఁ గావలయునో తెనుఁగెట్లు చెప్పి నప్పుడఁదఱికిం దేఁట
తెల్లము కాఁగలదో యాతీరు సరిగా గుఱుతించినట్లగపడదు.
వేల్పుమాటలకుఁ దెలుఁగ స్తరవంటించుటకుఁ దప్ప మఱొందు
నకుం బనికిరాదనియో లేకొక్కతేట తెనుఁగుననే మాటలు
కూర్చినపుఁగందఱికిఁ దెలియవీలు కాదనియో యేమేమో వారి
వారి తలొవై యుండవచ్చును. అద్దిరా తెలుఁగునఁ గొంత
యెద్దిరా బంగరు పశ్చెరమునకైన గోడచేర్పన్నట్లు వేల్పును
దీతో నొకప్పుడదిచేరినంతేరనీ

అటవెలఁడి॥ మొలకలేతదనము + తలిరులపవకము।

మొగసోగతవము + పూవుకావి।

తేనెతీయదనము + తెనుగునకేకావి।

మోటులాతినాటు + మాటకేడి॥

ఇట్టి ముద్దులమూఁటగట్టు తేఁట తెనుగుసరకు గొనం
బవక వాఁడుకతప్పి వాడియున్నందున నిద్దాని బాగు తెలుగు
నాటి వారందఱునోరందగినది,

అటవెలఁడి॥ నూలుకనులవాని + తిరునఁదెల్వితో।

దీవిఁజదువువారు + తిరుగుచుండ్రు।

నూలుగంటియ నెడి + పేరుదీవికిందగి।

యుండవిడియుఁబెంపు + నొందుచుండు॥

అదిబొట్ల నారాయణదాసు.

నూ అు గ ం టి

1. కోడిపుంజు, అవ

ఒక కోడిపుంజు కాళ్ళతోఁ బెటను దువ్వి గింజలేరి తిను చుండఁగా దానికొక అవ దొరకెను. దానిని జూచి యా పుంజు తెక్కలు విదల్చుచు “ఓ రాయీ! నీవందముగా నున్నావు కాని, నీవంటి వెప్పిమానికలైన నొక బియ్యపుగింజపాటి కానేరవు కదా” అని తలయెత్తి కూనెను.

గీ॥ తనకు దొరకినట్టి • దాని మేలెలుగక
వనికరావిదనుచుఁ • బలుకు, జెనఁటి
పెంబపైవికోడి • వెద్దఱవం జూచి
విలువకావిదనుచుఁ దెలువలేదె.

2. తోడేలు, గొట్టెపిల్ల

ఒక మండు వేసవి యెండప్రోద్దన దప్పితీర్చుకొనుటకై కొండ కాలువకొక తోడేలు పోయెను. తోడేలునకుఁ గి్రిది వైపుగా నొక గొట్టెపిల్ల కూడ నీళ్లుత్రాగుచుండెను. అది చూచి తోడేలు గొట్టెపిల్లపై గన్నులెఱ్ఱచేసి “ఏమి యీత్రుళ్ళుపాటు; కనుంగవడవా, నీళ్ళెందుకు కలఁచుచున్నావు! నీకింత పోతర మా” అనెను. అందుకా గొట్టెపిల్ల కవికరము వడవడ వడఁ కుచు “వేనా నీటిని గలఁచుచున్నాను! నాయొద్దనుండి నీరు

నీవై వునకెట్టుపాటును! నేను గాఱవకుదిగువఁగదా యున్నాను!” అనిపల్కెను. ఆమాటలకుఁ దోఁదేయ లేవిపోవి యలుకఁ దెచ్చుకొని మండిపడుచుఁ జూడు నీపని పట్టించెదను. అటునెలల క్రిందట నీవు నన్నెందుకు విక్కిరించివావు?” అని గద్దించెను. అది వివి ‘అయ్యో! నేనప్పటికిఁ బట్టనేలేదే” అని గొత్టెపిల్ల వెక్కివెక్కి యేడ్చెను. గావి యామొట్టఁ బెనచెవులఁబెట్టి యా తోఁదేయ మూతి విగించి గొత్టెపిల్ల యొద్ద కొక్క గంతు వేసి “నీవు కాకున్న నీశల్లి నన్నప్పుడీసడించినది. ఎవరైన నొకటే” అని యాగొత్టెపిల్లను ముక్కముక్కలుగాఁ గొటికి తినెను.

గీ॥ లేవి వేరముఁ దాఁబిమ్మి • యెఱఁ జెడ్డ
వాడు లోఁకువవానికిఁ • గీడుసేయు
ఏదియో లేవిపోవి త • పెంచియెంచి
గొత్టెపిల్లను దోదేయ • కొలుకలేదె.

3. దొరనుగోరిన కప్పలు.

ఒకప్పు దొక చెలువులోవి కప్పలన్నియుఁ జెలగాట మాడుచుఁ దమకొక రాజునిమ్మని తమ యిలవేల్పును వేఁడుకొనెను. అందుకావేల్పు నన్ని సవ్వలాటకా చెక్కులో నొక కట్టమొద్దును వడవేసెను. దానిని జూచి కప్పలన్నియు మొదట నదరి పిమ్మట మెల్లిమెల్లిఁగా నొకదావివెంట నొకటి చేరఁబాటి యా మొద్దును గదల్పసాగెను. అది కదలకుండుటఁ జూచి “ఓహో! బాగుభాగు! ఎంతకదల్చినను గదలదు మెదలదు,

ఈ మొద్దు మనకెందుకు" అని నవ్వుకొని తిరిగి వేయ్యితో 'వట్టి మొద్దునా మాకు రాజుచేసినావు! కదలికఁగల రాజును బంపరాదా!" అని మనవిచేసికొనెను. అందుకావేళ్ళయికతో నక్కడికొక కొంగసంపెను. ఆకొంగ మిగులఁ గదలికతో చెర్వలోని కప్పున నొక్కటొక్కటిగ మ్రింగుచుండెను, అది చూచి కప్పలన్నియును "అయ్యో! కోరి ముప్పుదెచ్చుకొంటిమి కదా" అని వగవసాగెను.

గీ॥ కీడుపేయనట్టి • వాఁడు రాజయియుండ
వాపిమార్పుఁగోర • వచ్చుఁజేటు
కట్టమొద్దురాజు • గానేరఁడనిమార్పుఁ
గోరి కప్ప లిడుముఁ • గొవఁగలేదె.

4. మాలకాకి

ఒకప్పుడొక మాలకాకి పిట్టలకు రాజుగా నుండఁగోరి, నెమలిఁ చిలుక, గోర, కోయిల మొదలగువాని తెక్క లెరవు పెట్టుకొనెను. అప్పుడా మాలకాకి యన్నిపిట్టలకన్న మిక్కిలి చక్కఁగా నుండెను. అదిచూచి తక్కినపిట్టలన్నియుఁ దమలోఁ తాము "అహ! ఇప్పటివఱకును నెమలియే మిక్కిలి చక్కనిదని యెంచి మనమంధఱము దానిని రాజుచేసికొంటిమిగాని నెమలి కంటె నూతంత లిది చక్కనిదిగదా. దీనినే యంతటినుండి రాజుగాఁ గొలుచుకొందము" అని యెరవు సొగసుతోనున్న మాలకాకిని గొలువఁజొచ్చెను. అంతట నొకనాఁడు వింతవింత రక

ముల వులుగులు తనచెంతఁ గొలుచుచుండ విండుకొలువై యున్న
 మాలకాకిదొరయొద్దకొక యూరకాకివచ్చి “ఓహో! బోడికి బొండు
 మల్లెలు! ఏమీ యీవెంత! ఈ పాడు మాలకాకి కెంతఅదృష్టము
 పట్టెను! కానీ, దీని బంధారము బయలు పెట్టెదను,” అని కావునఁ
 గూనెను. అకూతవిని మాలకాకి కూడ నొడలు మఱచి కూయ
 సాగెను. ఆ సొంపుఁజూచి పట్టలన్నియుఁ “జాలుఁ జాలు మాల
 కాకినా. మనకు రాజు చేసికొంటిమి” అని దేని మట్టునకది మాల
 కాకిపైనుండి తమ వెండుక లూడలాగు కొనెను. అప్పుడామాల
 కాకి చిన్నఁబోయి “ఎరవు సొమ్ముబరువగుటయేగాక పరువుఁగూడఁ
 దీవెనుగదా” అని వగచుచుఁ బోయెను.

గీ॥ లేవసొగసుఁజూపఁ , బూనియెరవుసొమ్ము
 మోయువానివరువు , మొదలుపోవు
 తెక్కలెప్పుడెచ్చి , చక్కఁదనముఁజూపు
 మాలకాకిఱవ్వ , పాలుగాదె.

6. కుక్క. దాని నీడ

ఒకకుక్క నోటితో రొట్టెముక్కను గఱచుకొని యొక
 చిన్న యేటికాలువ నీడుఁచు దాటుచుండెను. అప్పుడాకుక్క నీటి
 లోఁ దన నీడఁజూచి “ఇది కూడ నావలె రొట్టెను గఱచుకొని
 నాతో సరిగా నీడుచున్నది, దీని పనిపట్టింది దీని రొట్టెకూడఁ
 దీనికొనెదను” అని నోరుదెరిచి తననీడను గఱవఁబోయెను.
 అంతట దానినోటిలోని రొట్టె లోఁకునీటిలోఁబడిపోయెను. ఏమృత

నాకుక్క “అహ! పేరాసమొదలు చెటిచెను గదా” అని మొరుగుచుఁ బోయెను.

గీ॥ తనకుఁగలకొలందిఁ , దనియకొరునిదాని
కానచేయువాఁడు , మోసఁబోవు
చొడువీడరొట్టె , కూడమ్రుంగఁగడంగు
కుక్కనోటిరొట్టెఁ , గోలుపోదే.

6. సింగము, కొంగనక్కలు

ఒకప్పుడొక సింగముతో నాలుగు కొంగనక్కలు నేస్తముగట్టుకొనెను. అంతట నొకనాఁడానక్క లొకక్రొవ్విన దుప్పిని జంపి తెచ్చెను. దానిని సింగము రెండువంతులు వేసి నక్కలను జూచి “వింటిరా మీలో నేను బెద్ద వాఁడను గనుక విందులో వొకవంతునాది; తక్కినది మనలో నెక్కువ యెవఁడో వానిది” అని పర్రెను. అదివిని కొంగనక్కలు “ఔను, నీ యొద్దనుండి వప్పుడు మాకొక్క కట్టకడవంతే, నీకుఁ దెలియని దేమికలదు” అని పాటిపోయెను.

గీ॥ అలఁతివానికి బలువుని , తెలిమిమొదల
దొడ్డగామన్నఁదుదకది , చెడ్డపేయు
నక్కలకు మురిదుసింగపు , మక్కువకడు
మేటియెవను గదకది , చేటుగాదె.

7. వజ్రు, కొంగ

ఒకవజ్రు చచ్చినయెద్దును గొట్టికి తినుచుండెను. అప్పుడు దానిగొంతులో నొకయెముక యడ్డము పడెను. ఆ నొప్పితో వజ్రు దూరబడెను. అంతలో నొక కొంగ తనవైపునకు వచ్చుటచూచి వజ్రు “అయ్యో! యెముక యడ్డపడినది. నొప్పి యొర్చికొని కొలది పెరుగుచున్నది. నన్ను జూడుమా; ఈపిరి దీయలేకున్నాను. నామొట్ట గొంచెము పినుచు. దీనివి బైకితీసెదవేని నీకెంత మేలు చేసెదనో యిప్పుడేమి చెప్పగలను” అని వేడెను. అందుకా కొంగయొప్పి తనగొంతు నా వజ్రు నోటిలోపలికిఁ జొచ్చి ముక్కుతో నెముకను బెట్టికివేసి “ఏదీ నాకుఁ జేసెదనన్న మేలు” అని యడిగెను. అప్పుడు “ఏమోయీ యింత వెర్రివాడవు, నానోటిలో నీవు కుత్తుకఁ జొచ్చినప్పుడు కటక్కున నీగొంతు గొణుకక మానుట నీకు గొప్పమేలుకాదా!” అని పలికెను. అదివిని కొంగ జడిపి “నా తలదక్కుట నాకదేపదివేలు” అని యెగిరిపోయెను.

గీ॥ చెవటికొఱకు మంచి చేసినవానికిఁ

చేటుగలుగకుంట , మేటిమేలు

గొంతువజ్రునోట , కొంగ తామంచిన

గొంతుదక్కియంట , గొప్పకాదె.

8. దుప్పిపోతు, నీడ

ఒక దుప్పిపోతు నీటిలోఁ దననీడను జూచుకొనుచు
 “అహా నా మొగమెంత బాగుగానున్నది. నా పై మచ్చలెంతయంద
 మైచవి, ఇంత నా సొగసునకు వన్నెఁ దెచ్చి చిగిళ్లు పట్టినవి నా
 కొమ్మలే కదా! చక్కనియు జక్కఁగా నున్నవికావి కాళ్లు తీరై
 వవి కావు. కొమ్మల చక్కఁదనము కాళ్లకుంచెరా నాయంత
 చక్కనిదే? అని యనుకొనుచు దొంకల కెదురుగఁ పోవుచుం
 దెను. అంతట దాని వెనుక వేటకుక్కలు తఱుముకొని వచ్చుట
 జూచి యా దుప్పిపోతు దొంకల నడుమఁ బడి తెమలలేక,
 “అయ్యయ్యో దొంకలనుండి నన్ను నాకాళ్లు తప్పించుచున్నవి
 కాని కొమ్మలేగా నెన్నుఁ గుక్కలకుఁ బట్టి యిచ్చుచున్నవి”
 అని యేడ్చెను.

గీ. బాగుపేయువానిఁ • బరికింపకిడుముల

కిదెడదానిమెచ్చు • వెడగుచెడును

తన్ను గాఁచు కాళ్లు • నెన్నకకొమ్మల

నెన్నివట్టి • దుప్పి • తిన్నఁబడెనె.

9. కాకి, నక్క

ఒక కాకి జున్నగడ్డను గఱచుకొని చెట్టుకొమ్మపై
 వ్రాలెను. అదిచూచి యొక నక్క యాజున్న తనకెట్లు చిక్కు
 నని తలంచి కొమ్మక్రింద విలఁబడి మొగమెత్తి “ఓహో!”

పిట్టల నెన్నింటినో చూచితినిగాని నీయంత చక్కనిదేదీ! నీ రంగెంత బాగుగానున్నది. నీకనుముక్కులతీరదుగనేల! విన్నందుకుఁ జూచినందు కొక్కలాగున్నది. కావి నాదొక్క కోరిక! నీ పాట ముద్దులమూటఁ గట్టుచుండునట! చెప్పలార వినుట యెన్నఁదో! ఒకమాటు నాకోర్కెఁ చెల్లిఁచెదవా!” అని వేదెను. అది విని యుప్పొంగి కాకి నోరుఁదెఱచి కాయని యుఱచెను. అంతట దాని నోటి జున్నుగడ్డ జాటి క్రిందఁబడెను. అందుకై కపిపెట్టుకొన్న నక్క దాని నందుకొని “యోసాధుకాకీ నీ సొంపునకుఁ దోడు పాటయెందుకు!” అని పాటిపోయెను. అదివిని కాకి సిగ్గుపడి “అయ్యో నక్కమాటలకుబ్బి నానోటి జున్నుఁ బోగొట్టుకొంటివి గదా!” అని వగచెను.

గీ॥ తమ్మనొకఁడు కొంటె + తనమువ బొగడిన
 కొంగువట్టివాడు + మోసపోవు
 వక్కచేయు మెప్పు + వకు గాకిపాటకై
 గొంతుఁదెఱచి జున్ను + గోలుపోడె.

10. రెండఁడు కుక్కలు.

ఒక యాఁడుకుక్క విండు చూలుఁతోనుండి మఱియొక యాఁడుకుక్కవద్దకుఁ బోయి “అమ్మా నొప్పులుపడుచున్నాను. పురుడువచ్చిన వెంటనే యింకొక చోటికిఁ బోయెదను. అంత వఱకు నీయిల్లిచ్చెదవా?” అని యడిగెను. అందుకు రెండవకుక్క “నరే. నీవు నీళ్ళాకిన వెంటనే నాయిల్లు నాకిచ్చివేయవలెను.

జమా" అని యొప్పించి మఱియొక చోటికిఁబోయెను. ఆచూలు కుక్క మఱునాఁడే యీవి నాలుగు పోతుకూనలను బెట్టెను. అది విని రెండవకుక్క, పిల్లలకుక్క యొద్దకువచ్చి "ఇక నాతావు నాకిచ్చివేయుము. నే నెన్నాళ్లు నాయిల్లువిడిచి యుండఁగలను. నేనుఁగూడ నెలతప్పినట్లు తోఁచుచున్నది" అని యడిగెను. అందుకు "అయ్యో! ఇప్పుడేకదా నీళ్ళాడినాను. నావంటి పచ్చి బాలింతరాలిని వెడలఁగొట్టెదవా; చూడు. నా పిల్లలకుఁ గనులే వీడలేదు. ఇట్టికందులతో నే నెక్కడికిఁ బోఁగలను. నా తల్లి నాతల్లి! విన్ను బతిమాలుకొనెదను. ఈచంటికూనలనైనఁ గవిక రించి మఱియొక నెలవఱ కిక్కడ నుండనిమ్ము. నీమేలు మఱ చెదనా" అని వేడుకొనెను. పిల్లలపైవి గవికరపడి యారెండవ కుక్క యందుకొప్పుకొనెను పిమ్మటఁ గొన్నాళ్లకాపోతుకూనలు తల్లిపాలుఁ ద్రాగి కొవ్వి గువగునలాడుచుఁ జెల్లాడుచుండెను. అంతట విల్లుగల కుక్కవచ్చి "నీవుకోరిన నెలమించినది, ఇంకనైన నాయిల్లు విడిచెదవా!" అని యడిగెను. అదివిని యాపిల్లలకుక్క "చాలుఁజాలు నీ కెక్కడియిల్లు ఇంకొకతూరి యిక్కడికివచ్చితి వేవిఁ జూడు నా పోతుకూనల మసికొర్పెదను" అని కనరెను. తరు వాత రెండవకుక్క "అహ! తన్నుమాలిన యీవిమొదలు చెఱిచెనుగదా" అని రోఁజుచుఁ బోయెను.

గీ॥ ఉన్నసొమ్మెల్ల నొరునకు , నొప్పగించి

నమ్మకొనువాఁడు తుదకుమో , నమ్ముఁగనును

పిచ్చివమ్మికతోవెర + విచ్చియున్కి
వచ్చెడలు కుక్క మొదలు పోఁ + గొట్టుకొనదె.

11 పొగరుబోతు కప్ప

ఒక యెద్దు మెరకపై మేయుచుండ దానికాలు క్రిందబడి యొక కప్పపిల్ల చితికిపోయెను. అదిచూచి తక్కిన కప్పపిల్లలు తమతల్లియొద్దకుఁబోయి “అమ్మా వింటివా! నేడొక పెద్ద వింత జరిగెను. మాలో నొకకప్పపిల్ల యొకదానికాలు క్రిందఁబడి చచ్చి పోయెను. అంతపెద్దదాని నేనెన్నఁడును జూడలేదు.” అనిచెప్పుట విని యాకప్ప కడుపుబ్బించి “అది యంతకన్నఁ బెద్దదిగానుం దెనా!” అని యడిగెను. అందుకా పిల్లలు “అమ్మా యెన్నియిం తలో నీ కన్ననది పెద్దది” అనిరి. అదివిని యా కప్ప మఱింత పెద్దది కాఁబోయి కడుపువిచ్చి చచ్చెను.

గీ॥ తకులేవిగొప్పఁ + దవముఁజూవఁగఁబోయి
చేతకానివాఁడు + చేటుఁబొందు
ఎద్దువలెను దాను + పెద్దదికాబోయి
కడుపువిచ్చికప్ప + మడిపిపోదె.

12. పక్క, కొంగ

ఒకప్పుడొకకొంగతో నక్క నేస్తముగట్టుకొని దానిని దనయింటికి విందునకై పిలిచెను. అనక్క సిబ్బిలోఁ దిమ్మనము పోసి కొంగను దాగుమని తానుంగూడ దెబ్బననాకఁజూచెను.

కొంగముక్కునకుఁ గొంచెమైనను దిమ్మనము రాకుండెనుగాని చిటికలోనే నక్క తననాలుకతోఁ దిమ్మనము కపింతయున్మి గురినీక జుట్టిపేసెను. మఱికొన్నాళ్లకా కొంగ నక్కను విందు నకుఁ బిలిచి యొకసన్నపు మూతిబుడ్డిలోఁ దేనెనుబొసి ముందు పెట్టి పీల్చుమని తనముక్కు దావిలోఁదూర్చి తేనెను వల్లనైనంత తొందఱతోఁ బీల్చుచుండెను. నక్కకు మూతిబుడ్డిలోఁ దూరకుండుటచేఁ కొంగముక్కునుండి రాలినబొట్లు నాకుటతప్ప మఱేమియు దొరకలేదు. అదిచూచి నక్క “ఒకనికి మించిన టక్కరి యొకడుండును గదా? నాకుఁదగినట్లు చేసినావు” అని చెప్పి పాటిపోయెను.

గీ॥ తానెఱక్కరియనుచుఁ బై , వానిమోస
పుచ్చెడు నతండుబదులుగ , మోసఁబోవు
కొంగయెడఁ దక్కరితనంబుఁ , గొవిన నక్క
బదులుగా దానిచే మోస , వడఁగలేదె.

18. దేగ, గుంటనక్క

ఒకదేగ తనపిల్లను మేపఁగోరి యొక గుంటనక్కపిల్లను దన్నుకొనివచ్చుచుండెను. అదిచూచి తల్లినక్క యాదేగ వెంట బడి “ఆయ్యా! నా పిల్లను జంపివేయకు; నాకిది యొక్కటియే పిల్ల; నా పిల్లను నాకిచ్చి వేయుము” అని మొఱ్ఱపెట్టెను. కాని, దేగ యామాటలను బెడచెవులఁబెట్టి తనగూటిలోనికి బాటిపో

యెను. అంతట నక్కయొక కొఱవిని నోటఁగఱచుకొని యాదేగ
గూడున్న చెట్టుపై కెక్కుచుండెను. అదిచూచి దేగ “అయ్యో
వా జోలికిరాకు. నీ పిల్ల యిదిగో” అని నక్కకు దానిపిల్ల నప్ప
గించెను.

గీ॥ తపకుఁజెఱుపునేయు , చెవఁటికివేర్చిన
వాఁడుమాఱుచేసి , కీడుదాటు
తవచుచిఱుతనెత్తి , చనుదేగగూటికి
నిప్పుఁజూపినక్క , నెమ్మిఁగవదె.

14. గాడిదె, ఎలుఁగుబంటి

ఒక గాడిదె పొలములో మేయుచు నవ్వులాటకై యొక
యెలుఁగుబంటిని జూచి “అయ్యగారూ! బాగున్నారా” అని యొక
సక్కెముగాఁబల్కెను. అదివిని యెలుగుబంటి “ఓహో యొక
సక్కెమాడుచున్నావా! ఎంతపోతరించినావు. నాతో వీకు నవ్వులా!
వీకుఁదగినట్లు చేయుదునుగాని విన్ను ముట్టుకొనుట కూడ నా
పరువునకుఁ దక్కువ. పోపో ఇంకనైన నొడలు తెరిసికొని
యుండుము” అని గదిమెను.

గీ॥ చెవఁటితసు నెకసక్కెంబు , చేయఁదగిన
పెద్దయలుగక వానికి , బుద్ధిచెప్పు
వేడ్క నెలుగుబంటినిగాడ్డె , వెక్కిరింప
పైఁచియంతరు వెఱిఁగించి , చనఁగలేదె.

15. తంపర కప్పలు, డీకొన్న యాఁబోతులు

ఒక తంపరబీడులో నొకకప్ప తక్కినకప్పలను జూచి “చూచితిరా, యారెండాఁబోతు లెట్లు పోట్లాడుచున్నవో? ఇంక మనపనియేమి కాఁగలిగిందోకదా నా కేమియుఁదోఁచదు” అని గడ గడ వడఁకుచుఁ జెప్పెను. అందుకా కప్పలన్నియు “ఓ వెఱ్ఱి వాఁడా, అవునుఁదూడ యుండగాఁ నడుమగుఁజ యటచెనన్నట్లు నీవడఁకెందుకు. ఆ యాఁబోతులతో మనకేమిపని యూరకుం దుము” అనెను. అమాటలువిని యాకప్ప “అయ్యో దీనికిటుకు మీకుఁ దెలియదా? ఈ రెండాఁబోతులలో గెలిచినది యా యగ పడుచున్న యాలమందకుఁ బెద్దయగును. వీఁగినది మనతంపర లోనికిఁ దఱుమఁగొట్టఁబడును. అప్పుడు దాని కాళ్ళక్రింద మన మేమి యయ్యెదమో చూచుకొనుఁడు” అని తేటపఱచెను. పిమ్మటనదిచెప్పి నట్లే వీఁగిన యాఁబోతు కాలుక్రింద నెన్నియో కప్పలుపడి చితికిపోయెను.

గీ॥ గొప్పవారుపోరు , నప్పుడుతక్కువ
వారుచెంతనుండి , బాగుపడరు
పోటులాడుచున్న , పోతులయొద్దను
దిడుగుకప్పలెల్లఁ , దివ్వుఁబడెనె.

16. గ్రద్ద, గువ్వలు

ఒక గ్రద్ద గువ్వలను దిసఁగోరి యెగురుచుండెను. కాని

దానికొక గువ్వయైనను దొరికకుండుటచే నది యాగువ్వలతో
 వొకనాడెడముగా నిలువఁబడి “గువ్వలారా మీకేమో నావలనఁ
 గీడుకలుగునని యనుకొనుచున్నాట కాని నాతలఁపు దయ్యమున
 కెఱుక. మిమ్ములను బట్టి తినెడు దేగ మొనఁగని పెద్దపిట్టలు
 మీజోలికి రానీసఁటకై నేనును మరికొన్ని నా నేస్తము గ్రద్ద
 లును దరించితిమి. కాన మీరందఱును మా చెప్పినట్లు తరిగితి
 రేని మీ కెన్నఁడును గీడు వుట్టనేరదు” అని యొనఁబడిచెను.
 పిమ్మట గువ్వలన్నియు నాగ్రద్దకు తోనై యడిచెప్పిన చొప్పున
 నడుచుకొనుచుండెను. అంతట నొకనాఁడా గ్రద్ద రెండు గువ్వ
 లను జంపితినుచుండుటఁజూచి గువ్వల్నియుఁజేరి గ్రద్దతో
 “ఏమిది నీ మాట నీవే తప్పెదవా?” అనెను. అందుకా గ్రద్ద
 “నేను మిమ్ముల నేలుచున్నానుగదా నాకీపాటి సొత్తు తగదా” అని
 చెప్పెను. అదిచిచి గువ్వలన్నియు “వలలయింటి కుండేళ్లసామె
 తెగా నున్నది. ఇకనైనఁ దెలివిఁదెచ్చికొందము” అని యను
 కొనుచు గ్రద్ద కందక దబ్బునఁ బాటిపొయెను.

గీ॥ చెఱుపుపేమువాని • నెఱిగినయువ్వాని
 తోడఁగూడువారు • కీడుఁగంఢు
 గ్రద్దయొద్దనమ్మ • కంబునఁజెల్లాడు
 గువ్వలెల్లఁజేఱు • గొప్పఁగలేదె.

17. ఇద్దరా ద్రవఃకు

ఏఁబదియెండ్లుగల యొకని కిరువురు పెద్దమ్ములు గలరు.

అందుచో నొకతె వాని యీడుగలది. రెండవయాపె పాయము పదాక్షేప్తము. ఆయిరువు రొకనాఁడు మగనికిఁ దలయంటఁజొచ్చిరి. అప్పుడు పెద్దది మగనికంటెఁ దాను మిగులఁజిన్నగాఁ గనుపట్టుటకై యాతనితలమీఁది నిల్లవెండ్రుకలన్నియుఁదీసివైచెను. రెండవది మగని మఱింత పడుచు వానిని జేయఁగోరి తెల్లవెండ్రుకలను దెఱికివైచెను. పిమ్మటవాఁడు “తల బోడిగనైన విల్పుడు. ఇక నాజోలికి రాకుండిన హాయిగ నుండెదను” అని లేచి పొయెను.

గీ॥ ఇద్దరాండ్రఁగఱగు • నెంతటివాడైన
శస్త్రిబడునుచుదకు • అశ్వఁబొంది
వపతి యాంధ్రుతనకు • సాబాబగాఁదల
యంటమగఁడుబోడి • యగుచుఁబోడె.

18. పెంపుడు కుక్క, చిలుకపులి

ఒక ముసలి చిలుకపులి వెన్నెల బైటఁ గ్రొవ్వి చెల్లాడుచున్న యొకపెంపుడు కుక్కనుజూచి “నాయనా! అడవియంతయు నాదికదా. కాని బొత్తిగఁ దిండిలేక యెల్లఁడితినో నావైపొకసారి చూడు. నీ పని యింత బాగుండుట నాకు వింత యగుచున్నది. నాకుఁగూడ కొంచెము దారి చెప్పరాదా నీమేలెన్నటికైన మఱి చెడనా” అని పల్కెను. అందుకాకుక్క యొడంబడి “అడిగితివి కనుక వినుము. నన్నొకఁడు పెంచినాఁడు ఆతఁడు నాకెల్లప్పుడు పాలు, రొట్టె, నెయ్యి మేపుచుండును. ఆతని యింటికి నేనెప్పు

దును గావలి యుండెదను. నీవు నా వలె నుండెదవేని నతఁడు
 నీకుఁగూడ బాగుగఁ జరుపును. నా వెంటరమ్ము” అని చిఱుక
 పులి నొప్పించి తన్నుఁ బెంచినవాని యింటికిఁ దోడుకొని
 పొయెను. పిమ్మట నాయంట నొకమూలఁగొయ్యకుఁ గట్టబడినఁ
 గొలుసునుజూచి చిఱుకపులి కుక్కతో “నేస్తమా! యిదేమిటి”
 అని యడిగెను. అందుకాకుక్క “అయ్యా! నేనెక్క డికిని బగలు
 తిరుగకుండ గొలుసుతో నన్నతఁడా కొయ్యకుఁగట్టి చీకటిపడిన
 తోడనే విప్పి తెల్లవాఱు వఱకు నన్నిరుగనిచ్చును” అని చెప్పెను.
 అదివిని చిఱుకపులి నవ్వుచు “ఇన్నాళ్లు గడవినాను. ఒకవికట్టులో
 నేనెన్నఁడు నుండలేదు. ఇక నరువదేండ్ల కగ్గి గంటన్నట్లు
 జానెడు పొట్టకై యొకని కట్టునకు లోఁబడి బానసీకుఁడయ్యెదనా”
 అని పాతీపొయెను.

గీ॥ కలిగినంతలోనఁ + గడపుకొనుంగాని
 తెలివిగలుగువాఁడు + కొలువఁబోఁడు
 పాలురొట్టెయొకవి + పంచమ గలదని
 కుక్కపిలువఁగఁ బలి + కొలువఁజినెనె.

19. నక్క, అందని పండ్లగు త్తి

ఒకనక్క చెట్టుక్రింద విలఁబడి పండ్లగు త్తి నందుకొనఁ
 బోయెను. అది యెంత యెగిరినను బండ్లగు త్తి యందలేదు.
 అప్పుడానక్క విసిగి “ఇస్సీసీ యీపండ్లు చేఁదు, నోరు చెఱుపు

కొమట తప్ప నేమి చవికలదు? నాకక్కఱలేదు" అవి లేచి పోయెను.

గీ॥ తనకురావిదానిఁ , దక్కువగాఁజూచి
చెనఁటివాఁడు డాబు , పేయుచుండు
అందరానిపండ్ల , కానించి తుదకవి
చేదటంచు నక్క , చెప్పిపోదె.

20. ఆకురాయి, కట్టపాము

ఒక కట్టతుట్టి యెరమింగుటత్తె వెదకుచుఁ గంసలి వానియింట నొకయాకురాతిని మ్రింగఁబోయెను. అదిచూచి యా యాకురాయి యాకట్టపాముతో "అహ! యెంత తెలివిమారినదా నవు. ఇనుమునైన రాసి తిను నన్నుఁ జప్పరించుచున్నావా?" అవి యనెను; బిమ్మట దవడలవెంబడి నెత్తురు కాఱు దుట్టపా మింకొక చోటికిఁ బోయెను.

గీ॥ లొంగరానివాని , బొంగింపఁజేయగఁ
బూనునట్టివాఁడు , తానెచెడును
ఇనుమునైన రాసి , తిను నాకురాతిని
బట్టిమింగుతుట్ట , బాగుపడెనె.

21. నక్క, మేకపోతు

ఒకనక్క నూతిలో కాలజాతిపడి పైకెగరలేకుండెను. అంతట నొక బారకొమ్మల మేకపోతు దప్పితిచ్చుకొనుటత్తె

నీరు వెదకుచు నానూతిలో, దొంగిచూచి నక్కతో “ఏమోయి
నక్కబావా నీరుత్రోగుచుంటివా, యేలాగున్నది” అని యడిగెను,
అదివిని యానక్క “ఆహా చెఱకుపానకమువలె నున్నది. ఈనీరు
త్రోగనివాని బ్రతుకెంతకు” అని చెప్పెను. అమాటనమ్మి మేక
పోతు గొబ్బున నూతిలో నుఱికితను అప్పుడు నక్క చటాచన
మేక కొమ్ములపై కెక్కి నూతిలోనుండి చెంగునఁబైకి దాఁచెను.

గీ॥ తనకుమేలుపేతు • నవి తీయఁగానాడు
చాచిచొప్పుఁగనవి • వాఁడుచెడును
బాచిలోవివక్క • పల్కెఁబివివి మేక
పోతునూతనుఱికి • పొలసిపోదె.

22. చూలు కొండ

ఒక పెద్దకొండ యీనలేక నొప్పులు పడుచుండెను. అది
చూచి యందఱును దాఁచెఁతనిలిచి “ఇంత పెద్దకొండ కెంత
బిడ్డ పుట్టినో” యని చూచుచుండిరి. అంతట నందఱును ఒక
వక నవ్వునట్టొక చుఁచెలుక తటాలున బైటపడెను.

గీ॥ చెలఁగి గడబడ మిక్కిలి • చేపెడునది
కొవకుఁగడుఁగొద్ది కానువు • గనుచునుండు
ఉబికిగగ్గోలుగావొప్పు • లఁబడికొండ
కడకువొక చిన్నయెలుకను • గాంచలేదె.

ముసలి వేటకుక్క

ఒక వేటకుక్క దానిని బెంచినవానికి మాటిమాటికి హెచ్చరికఁ బుట్టించుచు, నతఁడు చెప్పిన పనులను దప్పక నెఱవేర్చుచుండెను. కాని కొన్నాళ్ళకది ముదుసలిదాయెను, అంతట నొకనాఁడాకుక్క ముసలిదై నను బొలములోఁబడి మేయుచుండెడి యొకదుప్పిపైఁ బడి చట్టబట్టకొనెను. కాని యాకుక్కకుఁ బంటిదట్టము లేనందున దుప్పిచట్ట విడిపించుకొని పాటిపోయెను. అదినూచి యాకుక్కను బెంచినవాఁడు దుప్పిని విడిచిపెట్టినందున కలిగి దానిని గజ్జికోమొ త్రెను. అప్పుడాకుక్క వానితో “అయ్యో నన్నుఁగొట్టకు; ముసలివానిని గనుక నాకుఁ బంటి బిగిపోయెను” అని యేడ్చెను, పిమ్మట దానిని వాఁడు కొట్టుటమానెను.

గీ॥ కోడెకనమునందు • గొప్పనందినవాఁడు
ముదిమియందు మిగుల • గదుమఁబడును
వసితనంబునందు • బాగెన్నఁబడు కుక్క
ముసలికనమునందు • మొత్తబడదె.

24. సింగము, చిత్తెలుక

ఒక సింగము వేటబతుకలతో నొకకొండ వందలో, బండుకొనెను. అంతటఁ గొన్ని చిత్తెలుకలు దానిపై నుండి పరుగిడుచుండెను. అప్పుడా సింగము చీదటతో మేల్కొని యొక చిత్తెలుకనుబట్టి చంపఁబోయెను. అందుకా చిత్తెలుక సింగముతో

“అయ్యా నావంటిదానిని జంపిన నీకేమివచ్చును. ఇది నీ పరువు నకుఁ దక్కువకదా! నన్నుఁ గాచెడివేని నాతలకుఁ దగిన మేలు నీకు జేయకుందునా! నాయందుఁ గఱకరించి నన్ను విడువుము” అని వేఁడెను. అదివిని జాలిపడి సింగము చిట్టెలుకను జూచి నవ్వుచు “నీవు చూడు నాకు మేలుచేయుట చూడు! పోహా” అని విడిచెను. మఱికోన్నాళ్ళ కాసింగము వేటకాని వలలోఁబడి బొబ్బరించుచుండెను. అదివిని చిట్టెలుక యా సింగము వద్దకు వచ్చి “అయ్యా చూచితివా! ఎంతవానికైనఁ నొక్కతీరునఁ గడచునా. మంచిది. జడియక కొంచెము తాళుము” అనిచెప్పి తన చిట్టెలుక దాడును రప్పించి యా వలను తెప్పపాటునఁ గొఱికించివైచి సింగమును గాపాడెను. అందుకాసింగము చిట్టెలుకను మిగులఁగొనియాడుచు “ఎంత నేస్తమా! కోరుకొనుము నీవడిగినది యిచ్చెదను” అని యనెను. అది విని పొంగి యా చిట్టెలుక యొడలు మఱచి “నీకూఁతులన్నాకుఁ బెండ్లిసేసెదవా” అని కోరెను. అందుకొప్పి సింగము తన పడుచును బిలిచి నవ్వుకొనుచు “అమ్మా నీకుఁ దగిన పెండ్లికొడుకిన్నాళ్ళ కబ్బెను. ఈడు జోడును బాగుగానున్నది, అతఁడదుగో యాచెట్లుక్రింద నీకెదురు చూచుచున్నాఁడు. అక్కడికిపోయి నీపెనిమిటితోఁ గాపురము సేయుము” అని ముప్పెను. అప్పుడాపడుచు తండ్రిమాటచొప్పునఁ చెట్టుకడకు వచ్చి నలువైపులఁ జూచుచుండెను. అంతటఁ జిట్టెలుక పెండ్లికొడుకెదురుకోలు సందడితో, నిటునటు చెరిగాట మాడుచుఁ బెండ్లకొమారితే కాలుక్రిందఁబడి నుగ్గుగాఁ జితికిపో

యెను. పెండ్లి కూతురెంతటికిని బెండ్లికొడుకు రాకఁగానక తిరిగి తండ్రియొద్దకుఁ బోయెను.

(1) గీ॥ గొప్పవాఁడుమిగుల , గొద్దివానినయినఁ
గాచివానివలనఁ , గావఁబడును
కొదమసింగ మెలుక , కూననుగాపాడి
దానివలన వలను , దప్పిపోదె.

(2) గీ॥ తవకుమించినట్టి , దానినిల్లాఁగాఁ
జేసికొనెడువాఁడు , చెట్టఁబొందుఁ
చెలఁగిపెండ్లికొఱకు , సింగంపుఁ బడుచును
గొనివయెలుక యుసురుఁ , గోఁబోదె.

25. గుఱ్ఱము, దుప్పిపోతు

ఒక దుప్పిపోతు మెరకపై మేయుచుండెను. అంతట నొక గుఱ్ఱముకూడ మేత కక్కడికివచ్చెను. అదిచూచి యోర్వలేక దుప్పిపోతా గుఱ్ఱమును దనకొమ్ములతోఁ బొడిచి పొలుదఱిమెను. దానిపైఁ బగఁబట్టి యాగుఱ్ఱము దగ్గరనుండు పల్లెకుఁబోయి యొకకాపువానితో “అయ్యా. నేను నిన్నుమోయఁ గలను. నాపై గూర్చుండు వాజుట్టు వదలక పట్టుకొనుము” అని వాని నెక్కించుకొని యా దుప్పివద్దకు వచ్చి వానివే దానిని దఱుమగొట్టిఁచి తిరుగా వానిని బల్లెకు దిగబెట్టి వానితో “అయ్యా నాకు తాలా మేలుదేసినావు. ఇక నన్ను విడువుము” అని యనెను. అప్పుడు వాఁడు గుఱ్ఱముతో “ఓహో యిదివఱ

కుమ నీవంతపనికి వచ్చినదావనని యెఱుంగను. తెలిసిన పిమ్మట విన్ను విడిచెదనా?" అని దానిని దన యెఱుంగట్టివేసెను.

గీ॥ తన్నులొంగజేయు దారియొక్క పకిరా
మప్పుకొన్నవాడు • ముస్సజెండు
వీపుమీదనొక్క • కాపుదానెక్కించు
కొన్నగుఱ్ఱమిడుచు • గొవగలేదె.

26, పల్లెటూరి యెలుక, పట్నపు తెలుక

ఒక పొలము మడిగట్టు కన్నములో నొక యెలుక కాపురముండెను. దానియొద్ద కొక పట్నపు తెలుక చుట్టరికమునకై, వచ్చెను. అప్పుడు దానికిఁ బల్లెటూరియెలుక జొన్నలు. పెసలు మినుములు, వరి, కందులు, ఉరివలు, చోళ్ళనుములు మొదలగు వానితో విందుచేసెను. పిమ్మట పట్నపుతెలుక యాపల్లె యెలికెను, పట్నమునకు దీసికొనిపోయి తనయంట గారెలు, బూరెలు, జంతికంటిపె, లట్లు, కజ్జెములు మొదలగు వానితో విందుచేసెను. ఆవిందొక పెద్ద మేడలో జరిగెను. వివాదగించుచున్న పల్లెతెలుకను జూచి పట్నపుతెలుకె "అన్నా! కంటివా మాపట్నములోఁ గోటలు, పేటలు, మేడలు, మిడైలు. కొట్టులంగళ్ళు, సంత లిండ్లు, వాకిళ్ళు, పరిచిళ్ళేనుఁగులు గుఱ్ఱములు నీహాయిదండు. పిరంగులు... తుహకులు, కత్తులు, మందు, గుండ్లు బట్టలు, నగలు నాణెములు, మొదలగువిష యెట్లుండెనో! ఇచ్చట గొప్పరిమయంక రాదా" అనెను. అందుకు పల్లెతెలుక నవ్వి యన్నా! "అవ్వియు

బాగున్నవి కాని, యిదేమి యీవింత. ఇచట దొంగ తగినవాడ
వియు, దబ్బుగలవాడు గొప్పవాడనియుఁ చడువుకొన్న మంచి
పేదవాడు మోసగాడనియు వాడబడుచుండిరి. తెలివిలేని
గొప్పదనమేల! ఈపట్నపు బడాయికన్న నాపొలమేమేలు,
హాయిగా నుండవచ్చును. నాకు నెలవిమ్ము” అని తనపొలము
నకుఁ బోయెను.

గీ॥ పట్నమనుచువింత • పడికాపురముపేయ
నేర్చుగల్గువాడు • నెట్టుకొనడు
పొలములోని యెడక • తెలివితోడనుబట్టు
మరసిమరసిరోసి • మఱిపొదె.

27. కడుపునకుఁగాల్చేయి నోళ్ళకును జగడము

ఒకప్పుడు కాళ్లు, చేతులు, నోరు, మొదలగునవి తమలోఁ
దాము “వింటిరా, మనము పాటుపడుట, యీ పాడు కడుపు
నకు మేపుట; ఇది పూటపూటకగ్రోవ్వి కవంతయును జనిచేయ
కందుట, యేమి బాగున్నది! ఇంతటనుండి దీనికొఱకు మనము
పాటుపడవలదు; దీనిజోలి తలపోయకద్దు; చూతమెట్లుండునో”
అనియనుకొని కొన్నాళ్ల వఱకు దేనిమట్టునకది యూరకుండెను.
కాని పిమ్మటఁ దామే బొత్తిగా నెండిపోవుటఁ జూచి యవి
తమకుఁ గడుపువలనఁ గలుగు మేలును దలంచుకొని, తెలివి
తెచ్చుకొని యెప్పటియట్ల పాటుపడసాగెను.

గీ॥ ఇమ్ముఁ దెలిసికొనక • యేలివవానితో
 వెమ్మి దొఱఁగువారు • నెగ్గలేరు
 కడుపుతోడఁబొత్తు • గడపనికార్చేతు
 రెల్లవానిదొఱఁగి • యెండిపోవె.

28. వాన కోయిల, దానిపిల్లలు

ఒక వానకోయిల పిట్ట వరి పొలములో గుడ్లుపెట్టి పొదిగి పిల్లలఁజేసెను, అంతట వరిచేనుపండి యొరగెను. అంతలో దానిపిల్లలుకూడఁ గొంచెము కొంచెమెదుగుచుండెను. అప్పుడు తల్లిపిట్ట పిల్లలతో, “పిల్లలారా! జూచితిరా! ఈ చేను పండెను. పొలముగలవాఁడు కోతకు రాకముందే మనము పైకిఁబోవలయును. కనుక నేను మేతఁదెచ్చుటకై పోయినప్పుడా కాపువాడిక్కడికి వచ్చి యేమనుకొనునో, నేను తిరిగివచ్చిన తరువాత నాతోఁ జెప్పవలెనుజుఁదీ” అని చెప్పి మేతకై పోయెను. పిమ్మటఁ గొంత నేవునకా కాపువాఁడు పొలమునకు వచ్చి తన కొడుకును బిలిచి “నాయనా చూడు పొలముపండి యొరగెను. ఇంకఁ గోయనియెడల బొత్తిగా గింజలు రాలిపోవునుగదా! కనుక మనయరుగుపొడగు వాండ్రము రేపు పెండలకడనే కోతకు రమ్మని పిలుచుకొనిరమ్ము” అని చెప్పిపోయెను. తరువాతఁ గొంతతడవునకా తల్లిపిట్ట వచ్చి పిల్లలతో “వింటిరా యేమి జరిగెను! అని యడిగెను. అప్పుడవి యన్నియుఁ దత్తఱముతో “అమ్మా వాడిప్పుడే యిక్కడికి వచ్చి పోయినాఁడు. తన

కొడుకుతో, జేనుకోతకుఁ దెల్లవారిఁతోడనే యిరుగు పొరుగు వాండ్రును బిలుచుకొని రమ్మన్నఁడు" అని జడియుచుఁ జెప్పెను. అదివిని తల్లిపిట్ట పిల్లలతో "నకిసరి యిదేకదా, యిరుగు పొరుగువారేమి, యిచటికి కోతకువచ్చుటయేమి? నాపూట రేపు వాండ్రురారు. వట్టిది మీరు జడియవద్దు కాని రేపుకూడ నేటి వరె మీరు వాడేమి తనకొడుకుతో, జెప్పునో విని నాతోడప్పక చెప్పవలెను జుండీ" అని చెప్పి తెల్లవాటిన వెనుక షేఁతకై పోయెను. ఆ పిమ్మట నాకాకాపువాఁ డక్కడకు వచ్చి కొడు కుతో, "బిలిచితివా నాయనా! ఏమన్నారు" అని యడిగెను. అందుకు వాని కొడుకు "అయ్యా పిలిచినాను. ఇప్పుడే వచ్చెద వచ్చెదమన్నారు కాని యింకను రాలేదు, చాలా యెండయెక్కి నది. ఇంక రారు కాఁబోలు" అని చెప్పెను. అది విని తండ్రి కొడుకుతో "అన్నా చూచినావా యెట్లు మోసపుచ్చినారో! పోనీ రేపు నీమేనమామలను, బినతండ్రులను, బిలుపుము" అనిచెప్పి యింటికి మఱలెను. తరువాత నా తల్లిపిట్టతోఁ బిల్లలు జరిగిన దంతయుఁ జెప్పెను. అదివిని తల్లిపిట్ట "బాగుబాగు వీవి చుట్టము లను వమ్ముకొన్నాఁడు. తిన్నఁబడినట్లే. పిల్లలారా! తెల్లవాటనేమి జరుగునో. యదికూడ విని నాతోఁజెప్పుఁడు" అని వేకువనే పయి కిఁ బోయెను. పిమ్మటఁగాపువాఁడు కొడుకుతో "నాయనా చూచి తివా నీతో నేఁడువచ్చెదమన్న మనచుట్టము లిప్పటికివిరాలేదు. పోనీ, రేపటికి మన కొడవళ్ళు బాగుచేయించు, మనమే రేపు కోత మొదలు పెట్టుకొందము ఇదివఱకై నదియే చాలుఁజాలు"

అవి యనుకొనుచు వారిద్దఱికిఁ బోయిరి. అంతట నీ మాటలు తల్లివచ్చిన వెంటనే పిల్లలు పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పెను. అది విని తల్లిపిట్ట “పిల్లలారా రేపు వాడే కొంతకుఁ బూనుకొన్నాడా? అట్లయినఁ దప్పక వచ్చును గనుకఁ దెల్లవాఱకముందు మఱి యొక చోటికి మనము పోదము” అని యా వానకోయిరిపిట్ట తన పిల్లలతో వేగుప్రొద్దునలేచి యింకొక చోటికిఁ గాపురము వకుఁ బోయెను.

గీ॥ తవకుఁజేతనైన • తవపయిదులపై
మోపువాఁడు తుదకు • మోనపోవు
చేవికోతపవిని • జేయఁజుట్టములపైఁ
బెట్టఁగాపువాఁడు • వెట్టుకొనెనె॥

29. దాది నక్క

ఒక దాది యెంత జోకొట్టినను బిల్లియేడుపు మానకుండుట జూచి జడిపించుటకై వట్టిదే “ఓ నక్కబూచీ రావే; మా పిల్లి యేడుపు మానకున్నది” అని పెద్ద గొంతుతోఁ బిలిచెను. ఆ పౌరు గువనే కోళ్లను బట్టుటకై వచ్చియున్న యొక పెద్దనక్క యా మాటవిని తనకా దాదిపిల్లి నిచ్చివేయుననుకొని దాది యున్నగది కిటికియొద్ద విలఁబడెను. పిల్లిను మఱింత జడిపించుట కా దాది యెంచి “అదిగో నక్కబూచీ, నీవు కన్నులుమూసికొని, యేడుపు నూని వండుకొనవేనిదానికి నిన్నప్పగించెదఁజూమా” అని యనెను.

అమాట నక్క నమ్మకొని ప్రొద్దు దూరునరకా కిటికియొద్దనే కాచుకొని యుండెను. అంతటఁ దెల్లవాఱిన పెంటనే యొక కాపువాఁడా నక్కనుజూచి యూరుపొలిమేర దాటువరకు దానిని దుడ్డుతోఁ దగిలితగిలి మొత్తెను. ఆ దెబ్బలుతిని సగము చచ్చి యూనక్క “అయ్యో దాది మాటలు నమ్మకొని, చేతికి దొరికిన కోళ్లను వదులుకొని పస్తుపడి పడదెబ్బలు తింటినిగదా” అని యూరిడుచుఁ బోయెను.

గీ॥ ఒరునిమాట తీరు • నరయకనమ్మిన
వాఁడుమోసపోయి • కీడుఁబొందు
తలుపునొద్దనుండి • దాదిమాటలునమ్ము
కొన్ననక్కబూచి • తిన్నఁబడెనె॥

౪౦. దేగ, తాఁబేలు

ఒక తాఁబేలు పైకెగురఁగోరెను. కాని దానికి తెక్కలు లేకుండుటచే వీరై నది కాదు. ఆదారిని బోవుచున్న యొక దేగను జూచి యాతాఁబేలు “అయ్యో వీవీపుపై నన్నెక్కించుకొని నేను గోరినచోట్లు నాకుఁ జూపెదవేని నీకు వెలలేని ముత్తెములఁజేరుఁ గామకగా నిచ్చెదను. నా కోర్కీఁ జెల్లించెదవా!” అని యడిగెను. అందుకాదేగ యొప్పి వీపుపై దానిని బెట్టుకొని యది కోరిన చోట్లు దానికిఁ జూపించి క్రిందికిదించి దానితో “నీదీ నాకిచ్చెద నన్న కామక!” అని యడిగెను. అది విని యేమియుఁబోచక

తాబేలు దాగుకొనబోయెను, అప్పుడా తాబేలును దేగ గొళ్లతో
టీల్చి చంపి పగదీర్చు కొనెను.

గీ॥ చేతకావినావి, జేపెదనవి పల్కి
నెఱవలేనివాడు, చెరువుగొనును
దేగవీపుమీద, వేగినతాబేలు
మాట జరుపలేక, చేటుగొనడె॥

శీ1. గాలి. ప్రొద్దు

ఒకప్పుడు ప్రొద్దును జలిగాలియు నొకరితో నొకరు
హెచ్చుతగ్గులకై పందెమాడుకొనుచుండిరి. వారిలోఁ జలిగాలి
యొక బాటసారినిఁ జూచి ప్రొద్దుతో “ఈ బాటసారి కప్పుకొనిన
బట్ట పారవేసుకొనునట్లు నేను చేయుదునా? ఏమి పందెము?” అని
యా బాటసారి వదలునట్లు చెలరేగి అవ్వసాగెను. అప్పుడా
బాటసారి బట్టను మఱింత గుత్తముగాఁ గప్పుకొనెను. పిమ్మట
ప్రొద్దు చలిగాలిని జూచి “నేనుగూడ జూచెదను. ఈ బాటసారి
మఱింత కప్పుకొనునా?” యని యుడుకెత్తునట్లేడగాచెను.
అప్పుడా బాటసారి పైబట్ట దబ్బువఁ బారవేసి యొక చెట్టువీడను
గూర్చుండెను.

గీ॥ గొప్పవారు తగవు, గొనునప్పు కక్కువ
వారిపైవికత్తి, నూలుచుండ్రు
మొనసిత్తోడ్డుగాలి, యును బ్రొద్దునుంబంత
మాడిబాటసారి, కడలివిడరె॥

౩2. సింగపుఁదోలును గప్పుకొనిన కుంటిగాడిదె.

ఒక కుంటిగాడిదె యొక సింగపుఁ దోలును జూచి తనపై దొడుగుకొని పఁడిన చేలను మేయుచు విచ్చలవిడిఁబొలముల వెంబడిఁ దిరుగఁజొచ్చెను. దానినిజూచి సింగమనుకొని యంద యును గడగడపడఁకుచుఁ బరుగిడఁ దొడగిరి. అంతటఁగొన్నాళ్ల కొక చాకలవాఁడు గాడిదెలమందను రేవునకుఁ దోలుకొని పోవు చుండెను. ఆ చెంతనే మేయుచున్న యా గాడిదె తన తోటి గాడిదెకూఁతలు విని తానుగూడ యొకలు మఱచి కూయసాగెను. అదివిని యా చాకలవాఁడు పొడవుగానున్న చెవులనుబట్టి దానిని గాడిదెగానెంచి దానియొద్దకుఁ బోయి “ఓ పాడుగాడిదే! సింగపు దోలును గప్పుకొని యందఱుం బెదిరించు చున్నావా?” అని వప్పుచు దానిని దుడ్డుతో మొత్తి తోలాడ్చి మందలోఁ గలిపెను.

గీ॥ దేనిగొప్పఁజూపఁ + బూనినల్గరిలోన
వాలకంబువేయు + వాఁడు చెడును
కుంటిగాడిదె బలు + గొప్పకై సింగపుఁ
దోలుఁదొడ్డి యిడును + పాఱుగాదె॥

౩3. పెంకె కుక్క

ఒకఁడొక కుక్క ను బెంచెను. అది మిగుల చెడ్డది. తనుక దాని పెంకెతన మడుచుట్లకై మెదలో నొక దుక్కను గట్టెను. అది గొప్పయనుకొని యాకుక్క తక్కినకుక్కలతోఁ దిరుగుట

తన పరువునకుఁ దక్కువయవి యెంచి యొంటిగాఁ దిరుగఁ జొచ్చెను. అప్పుడొక ముసలికుక్క దానిని జూచి “ఓరీ నిన్నుఁ బెంచినవాఁడు నీ పెంకెతన మడంచుటకై నీకీ దుక్క గట్టినాఁడు కాని నీ గొప్పకుఁ గాదు సుమా” అని తెల్పెను.

గీ॥ తనకుఁగఱగు తెలివి , తక్కువ గొప్పగా
నెంచుచేనటి యీన , దించఁబడును
మెడమదనకుఁగట్టఁ , బడినట్టి దుక్కను
బొగడుకొనెడుకుక్క , తెగడఁబడదె॥

34. ఇద్దఱు బాటసార్లు. వెలుగుబంటు

ఇద్దఱొక యడవిలో నడచుచుండిరి. వారొకరి నొకరు విడువకుండునట్లు కట్టుఁగట్టుకొనిరి. అంతట వారికొక వెలుగు బంటువచ్చి వచ్చెను. అప్పుడందులో నొకఁడు పరుగెత్తియొక చెట్టెక్కిపోయెను. రెండవవాఁడు కాళ్లుచాచి యూపిరి విగించి చచ్చినట్లు క్రిందఁ బడుకొనెను. అంతట వానియొద్దకా వెలుగు బంటువచ్చి వానియొగము మీఁదఁ దనమూతిఁబెట్టి చచ్చినాఁ డను కొని విడిచిపోయెను. పిమ్మటఁ జెట్టు మీఁదివాఁడు క్రింది వానియొద్దకువచ్చి “ఓరీ నాతోఁజెప్పవా! ఆ వెలుగుబంటు నీచెవిలో నేమి గుసగుసలాడెను!” అని యడిగెను. అదివిని రెండవవాఁడు “మఱేమియుఁగాదుగాని నీవంటి పిఱికివాని నెన్నటికినీ నమ్మ వద్దని చెప్పెను.” అని సరికి లేచి పోయెను.

గీ॥ తెలివిమాలిపిటికి , దేబెతోనే స్తంబు
చేసికొనెడువాఁడు , మోసపోవు
దిట్టతనములేని , యట్టివానిన్నాడు
వాఁడు వెలుగుబంటు , పాలఁబడఁడె॥

35. బిందె, కడవ

ఒకయేటియొద్దన మంటికడవయు, నిత్తడిబిందెయు
కుందెను. అంతట నేఱుపొంగ నీరెండును నడుమఁబడి కొట్టుకొని
పోవుచుండెను. అప్పుడా కడవ బిందెతో “అయ్యా నా పనియేమి
కాఁదలఁచినదో గదా” అని వడఁకుచుండెను. అది విని బిందె
కడవతో “నేను దగ్గఱనుండగా నీకెందుకీ-తల్లడము! నాకు
మఱింత చేరువగా రమ్మ అని పిలిచెను. అప్పుడాకడవ బిందెతో
“నావడఁకంతయు నీదాపునుబట్టియే. విన్ను బతిమాలు కొనెదను,
నాయొద్దకురాకు నన్నొంటిగా సాగవిమ్ము” అని తొలఁగిపోయెను.

గీ॥ ఈడుకానివాని , తోడ నేస్తమునకు
నేరుపుగలవాఁడు , చేరఁబోడు
బిందెవరికిఁ దమ్ము బిల్వవట్టేటిలో
మట్టికడవ బోవ నెట్టుకొనెనె॥

36. నెమలి, పెద్దేటి కొంగ

ఒకప్పడొక నెమలి యొక పెద్దేటికొంగనుజూచి తన
గొప్పను గనుపఱిచి దానిని వెక్కిరించుటకై పురివిప్పి యాడఁ

దొడగెను. అదిచూచి కొంగ నెమలితో “ఓహో నా ముందా నీ బదాయి! పిల్లలుకూడ నవ్వునట్లు నీవీవు తెన్నీ వెఱుంగ తెకతెకలాడుచున్నావు. చాలు జాలు నీ బండారము బయల్పెనది ఇక నూరకుండుము, విచ్చలవిడి చెంరేగి యెగిరి తిరుగు నన్ను నీకు దోడెగతాళికూడఁ జేసెదవా?” అని నవ్వుచుఁ బాటిపోయెను.

గీ॥ ఒకవికొక్క నేరు + పువ్వి యెఱుంగవి
దేబెగోఁటుఁజూపి + తెగడఁబడును
కొంగయొద్ద నెమలి + గొప్పకై పురివిప్పి
యాడియెక్క సక్కె + మాడఁబడదె॥

37. చింతచెట్టు. తెల్లు దుబ్బు

ఒక యేట యొడ్డునఁ జింతచెట్టుకటి గాలికి విరిగి యేటఁ బడి కొట్టుకొని పోవుచు నా యొడ్డుననే చెక్కుచెదరక నిలిచి యున్న తెల్లుదుబ్బును జూచి “ఏమీ చింత. వాయంత వాటివే కూకటివేళ్లతో నూడలాగిన పెనుగాలి కొకింతయైనఁ బెదరకున్నావు” అని యడిగెను. అందుకాదుబ్బు చింతచెట్టుతో “అయ్యా గొప్పవాని నెదిరించక లొంగి తిరుగువాఁ డెన్నటికిని జెనఁడు సుమా” అని తలయూచి పలికెను.

గీ॥ లొంగితిరుగుచోట + లొంగకయేదిరెడు
వాడుతప్పకెప్పుడు + కీడుఁబొందు
పెద్దగాలికెదిరి + విఱ్ఱవీఁగినచింత
వేళ్లతోడఁగూడ + బెఱుకఁబడదె॥

98. పులి, వఱడు

ఒక విలుకాఁడఁడవిలో వేఁటాడఁదొడఁగెను. అప్పుడులేళ్లు
దున్నలు, కణుజులు, కాలుదున్నలు గొఱిపోతులు, పందులు
మొదలగునవి యఱచుచు నలువైపులఁ బరుగెత్త సాగెను. అది
చూచి యొక పెద్దపులి వానితో “నేనుండఁగా మీరు జడియనేల,
తప్పపాటులో, నా వేఁటకానిఁ బట్టితినెదను” అని చెప్పి నోరు
తెఱచి చెంగు చెంగున దాఁటుచుండెను. అంతట నొక పెద్దకోరి
వచ్చి దాని రొమ్ము దూసికొని పోయెను. అనొప్పి తోఁబులి కదల
లేక కాలుబొబ్బలు పెట్టుచుండెను. అదివిని దానియొద్దకొక
వఱడువచ్చి “అయ్యో నీయంతవాని నిట్లు చేసినవాఁ డెవఁడు
చెప్పుమా, యెంతపని జరిగెను” అని వగచెను. అందుకాపులి
కన్నీరువంచుచు “అహా యెంత తెలివి మారినవాఁడను, ఒడలు
క్రొవ్వు గవ్వకై న నక్కఱకాదుగా. ఆ విలుకాని నేర్చుగదా
నన్నింత చేసెను” అని యేడ్చెను.

గీ॥ కండక్రావ్యుతోడఁ , గావకనేర్చివ
వాని నెదురుకొనెడు , వాఁడు చెడును
వేఁటకానినెదిరి , విఱ్ఱవీఁగినపులి
కోరిదాఁకనేలఁ , గూలిపోడె॥

99. సింగము, నాలుగాఁబోతులు

ఒక యడవిలో నాలుగాఁబోతులు జట్టుకట్టుకొని యొక్క
చోటనే కలసి మెలసి తిరుగుచుండెను, అదిచూచి యొక సింగము

“అహ! ఈ నాలుగంటోతులు తోడునీడలవలె నొకదాని నొకటి విడువక తిరుగుచున్నవి. ఈ నాల్గింటితో నొకమాటు పోట్లాడఁ జాలనుగదా. కనుక వీనిలో వీనికిఁ బొరలుపుట్టించినచో దేనిమట్లు నకది యొంటిగా దొరకును” అని తలచి యా నాలుగంటోతులతో మొట్టమొదటఁదానుఁ బొత్తుగానుండి తుదకానాల్గింటితో నొకదానితో నొకదానికిఁ బడకుండఁ జేసెను. పిమ్మట నానాలును దేనిమట్లుకది యొంటిగా మేయుచుఁ దిరుగఁజొచ్చెను. ఆ వెనుక సింగ మొక్కొక దానినే తేలికగాఁ జంపి తినివేసెను.

గీ॥ జట్టుదారులొరువి + చాడీలు వివివిడఁ
బడినవారికెల్ల + విడుమవచ్చు
కొండెములనునమ్ము + కొనెన యాఁబోతులు
పొత్తుమాని తిరిగి + పొలసిపోవె॥

40. కాకి, చెంబు

ఒక కాకి మిగుల దప్పితో నీటికై నలువైపులు కవిపెట్టుచు నొకచోటఁ చెంబులో నీరుండఁజూచి త్రాగుటకు తొందఱతోఁ చెంబువద్దకు వచ్చి తానియంచునై నిలఁబడెను. అది మెడయెంత వంచినను దాని మాక్కునకు నీరందీ యందనట్లుండెను గాని పీల్చుటకు నీలుకారేదు. పిమ్మట గాకి చెంబు నొత్తిగిల జేయఁబోయి, యట్లు చేయఁజాలక, యాదగ్గరనే యున్న కొన్ని చిఱురాళ్ల నొక్కొకటిగాఁ దెచ్చి యాచెంబులోఁ బడవేయఁ జొచ్చెను. అం

తటఁ గొంతనేపటికి చెంబులోని నీరంచుల యొద్దకు వచ్చెను.
అప్పుడు దప్పితీర్చుకొని యాకాకి యెగిరి పోయెను.

గీ॥ నేర్పుగలుగువాఁడు • నెఱవేఱునందాకఁ
బనికిఁజొచ్చికోర్కిఁ • బడయుచుండు
మూతికందనట్టి • ముంతనీటను రాలు
గూర్చి కాకిదప్పి • తీర్చుకొనదె॥

41. బండివాఁడు వేల్పు

ఒకఁ డొంటిగా నడవిలోనుండి యూరున కొక బరువు
బండిని దోలుకొని పోవుచుండెను. అబండి వెకొంత మేర సాగ
నొకచోట నూదినేలలో నిరుసుల మోయ కూరుకొని పోయెను.
అప్పు డాబండివాఁడు “అయ్యో! దయ్యమా! అహదేవరా! నీవై న
బాడవా! ఈ నట్టడవిలో నీవు దప్ప నాకెవరున్నాడు” అని యేడ్చి
యేడ్చి తోడేమియుఁ గానక బండిదిగి యొకచేత నుండఁబట్టుచుఁ
దక్కినచేతఁ గఱ్ఱతోఁ బోతులను గొట్టెను. అప్పుడాబండి బాద
మండి తప్పింపఁబడెను. పిమ్మట వాఁడు బండిని దోలుకొని
పోయెను.

గీ॥ తనదులాగుకొలఁదిఁ • బవిసేయకుండిన
వావిమొట్టనెవ్వ • రై నవివరు
ఊబిలోవిబండి • నూర్చకవేల్పును
వేఁడుబండివాఁడు • తోడుగ నెనె॥

42. బంగారు గ్రుడ్లు పెట్టుబాతు

ఒకఁడొక బాతుపిట్టను బెంచెను. అది పూటకొకబంగారు గ్రుడ్డు చొప్పునఁ బెట్టుచుండెను. అంతతోఁ దనివితీరక వాఁడా బాతుకడుపులోని బంగారు గ్రుడ్ల నన్నిటి నొక్కమాతే తీసికొనఁ దలఁచి దానిని జంపి కడుపు చీల్చెను; కాని వానికందులో నొక గ్రుడ్డుఅయిన దొరకలేదు.

గీ॥ తనకుఁగలుగుదాని + దబ్బున హెచ్చింపఁ
బానునట్టివాఁడు + మోసపోవు
ఒక్కమొగివిబసిడి + నొందఁగబాతును
జీర్చునెడఁగు మొదలు + చెఱుచుకొనఁడె॥

43. నక్క. పిల్లి

ఒక నక్క పిల్లివిజ్ఞాది “ఓయీ! నీవయి కెవరై నవచ్చి వచ్చు దెట్లు కాచుకొనఁగలవు.” అని యడిగెను. అందుకాపిల్లి “నాకొక్కదారితప్ప మతేమియుఁ దెలియదు” అని చెప్పెను. అదివిని నక్క “అయ్యో యింతే - నాకు వేయి చిక్కులు తెలి యునుగదా, నీవందులోఁ గొన్నియైన నేర్చుకొనరాదా?” అని యీనడించెను. ఇట్లా రెండును మాట్లాడుచున్నపుడే కొన్ని వేట కుక్క లారెంటివైకి వచ్చుచుండెను. అంతటఁబిల్లి దబ్బున కెత్తెక్కిపోయెను. నక్క కుక్కలకుఁజిక్కి చంపఁబడెను.

గీ॥ ఎల్లవారికన్న • నెక్కుడుచిక్కులు
తెలియుననెడువాఁడు • పొలసిపోవు
పిల్లియొద్దరేఁగి • పెంకెమాటలు ప్రేలు
నక్క కుక్కలకును • జిక్కిపోదె॥

44. ముసలివాఁడు, చావు

ఒక ముసలివాఁడు కడుపునకు జరుగక కఱ్ఱలమ్మకొని బ్రతుకుటకై యడవికిఁబోయి కొన్ని కట్టెలను విఱచి మోపుకట్టి నెత్తిపై కెత్తికొనఁజాలక, “ఓ చావా! నీవైన రావా నేనెన్నాళ్లీ యిబ్బంది పడఁగలను” అని యేడ్చుచుండెను. అంతట వాఁడు కోరినట్లు చావువచ్చి వానియెదుట నిలఁబడి “ఓరీ నన్నెందుకు పిలిచినావు” అని యడిగెను. అప్పుడా ముసలివాఁడా చావునుజూచి బెగ్గడిలి గడగడ పడఁకుచు “అయ్యా మఱెందుకుఁగాదు. ఈ మోపెత్తుకొనఁజాలను, దీవినానెత్తికెత్తెదవా?” అని వేఁడు కొనెను.

గీ॥ తనదుబ్రతుకునఁదీపిలే • దనెడువాఁడు
చావుచేరంగవచ్చినఁ • జావలేఁడు
చావఁగోరిన ముదుసలి • చావుతన్ను
గదియవచ్చిన బెగ్గిలి • కాపుమనఁదె॥

5. వలపు గల పింగము

ఒక పింగ మొకకొండవాని కూతును జూచి వలచి యా కొండవానితోఁదన కోర్కీఁ దెలిపెను. అప్పుడా కొండవాఁడు

మిగుల జడిసి యేమియును దోచక కొంత సేపటికి తెలివితెచ్చు
కొని యా సింగముతో “అయ్యా నీవు నాకల్లుండవగుటకన్న
నాకు గొప్పమతేమికద్దు, కాని యిందునకొక యిబ్బంది యున్నది.
అది నీవు గడిపెదవేని విక నాకుఁ గావలసినదేమి”! అనెను.
అదివిని సింగము “ఏమా యిబ్బంది”! అని యడిగెను. అందుకా
కొండవాఁడు “అయ్యా మతేమియు లేదు కాని, నాపిల్ల పువ్వు
వంటిది. నీగోళ్లఁగోఱఁజూచి వడఁకుచున్నది, అవి తీసివేయించు
కొనెదవేని నీకోర్కికి నా యడ్డేమియును లేదు” అని వేఁడెను.
అందుకా సింగమొప్పి తనగోళ్లఁ గోఱఁచు వావిచేఁ దీసివేయించు
కొనెను. ఏమ్మటఁ గొండవాఁడు వప్పుచు సింగమును దుద్దుతో
మొత్తి పాఱఁదఱిమెను.

గీ॥ తెలివితప్పివచ్చి • వలపుతోనుండెడు
వాఁడుమోవపోయి • కీడుఁబొందు
కొండవావికూఁతుఁ • గోరుసింగముతవ
గోళ్లుకోఱరాడ్చి • కొట్టఁబడదె॥

46. ఆఁడుపంది, ఆఁడుసింగము

ఒక యాఁడుపంది యొక యాఁడు సింగమువద్దకుఁబోయి
“అమ్మా వింటివా-యేటికి రెండుసార్లు కనెదను. కాన్పు కాన్పు
నకుఁ బది కూనలకుఁ దక్కువ పెట్టను. నీకుఁబేగు గొప్పగాని,
యేటి కొకసారియైనను గనలేవు - ఒకప్పుడు కంటివేని నొక
కూనకు మించి పెట్టలేవు” అని యీసడింపుగాఁ బలికెను.

అవుడాసింగము నవ్వుచు “ఓ పాదుసందీ నీ వెన్నికూనలు పెట్టి
వప్పటికేనుఁగులను జంపి తినుకూనను గనుట నీతరమా! పోపో
వీరతుకు నీవు చూచుకొమ్ము” అని గద్దించెను.

గీ॥ హెచ్చుదగ్గుఁదులువ • యెక్కుదుమొత్తము
వలనఁజూచుఁగాని • విలువఁగనఁడు
ఓక్కకూనసింగ • మొదవించుననియిన
డించుపందివాసి • వెంచుకొనెనె॥

47. రెండు కప్పలు

ఒక వేసవియందు రెండు కప్పలు జట్టుకట్టుకొని, చెలు
వులు, మడుగులు, దిగుడుబావులు. కోనేళ్లు, బట్టెలు, బండలు
వెదకివెదకి యెందును నీరుగానక తిరిగితిరిగి, తుద కొకనూతి
కడకు వచ్చి దాని గట్టుమీఁద నుండి, లోపల నీరుండుటఁజూచి
యొకదానితో నొకటి “ఓరీ దీవిలో మనముండినట్లయిన బాగుం
డునుగాని, యిదియుఁగూడ నెండినచో మనము పైకిరాలేక చచ్చి
పోవలసివచ్చును” అని యనుకొని యింకొక చోటికిఁబోయెను.

గీ॥ వెనుకముందుచూచు • కొవికొందఱవడక
తెలివిగలుగువారు • తిరుగుచుండు
ఉండవిల్లులేక • యుండియుఁగప్పల
జట్టునూతనులుక • నెట్లుకొనెనె॥

48. పిసివిగొట్టు

ఒకని కొకచోటఁ గొంత సొమ్ముదొరికెను; కాని వాఁడు దానిలో నొక దమ్మిడియైనను ముట్టుకొనక యడుగుకొని బ్రతు కుచుఁ దనసొమ్ము నొకచోటఁ బాతిపెట్టి పూటపూటకా చోటును జూచి ముచ్చటపడుచుండును. అంతటఁ గొన్నాళ్లకాకిటుకు విం కొకఁడు తెలిసికొని యాసొమ్మును ద్రవ్వి యెత్తుకొనిపోయెను. ఆ మఱునాఁడా పిసినారి గొట్టెప్పటివలె వచ్చి చూచుకొని యక్కడ సొమ్ములేనందున “అయ్యో నాసొమ్మో, నాసొమ్మో” అని యేడ్వసాగెను. అదివిని వాని పొరుగువాఁడువచ్చి “ఓయీ యెందుకాలాగు మొట్ట పెట్టెదవు. నీ సొమ్మక్కడనే యున్నదను కొనఁ గూడదా. మునుపటివలె నా చోటును జూచుకొనుచు ముచ్చటపడరాదా! దానిలో నొకగవ్వయైన నీవు తీయఁదలచు కొనలేదు గదా. తినలేని యేడుపెందుకు” అని వాని పిసినితన మునుగూర్చి చీవాట్లు పెట్టెను.

గీ॥ ఒరులకొనఁగఁబోక • యున్నసొమ్ముమదినఁ
 బోవివాఁడుతుదకు • మోనపోవుఁ
 కుడువలేకడబ్బు • గోల్పోయిపిసినారి
 గొట్టనెత్తినోరుఁ • గొట్టుకొనఁడె॥

49. పేఁకుచెట్టు, చిట్టివాఁక తుప్ప

ఒక పేఁకుచెట్టు విచ్చలవిడిఁ దనగొప్పఁదాఁజెప్పుకొను చుండెను. అప్పుడు దానిని జూచి యొక చిట్టివాఁకతుప్ప ‘ఓహో

గొప్పజెప్పుకొని విజ్ఞప్తిగచున్నావా? నీ యొద్దు పొడవుఁజూచు
కొని బడాయి కొట్టుచున్నావుకాని యెప్పటి కేమివచ్చునో తెలిసి
కొనవుగదా రేపో మాపో నీ పాట్లు గొడ్డలికెఱుక' అని తగినట్లు
మాటి చెప్పెను.

గీ॥ తనకుఁదానెపొగడు , కొనునట్టివానికిఁ
దెలివిగలుగువాఁడు , తెలియఁజేయు
గుట్టుమాలిపొగడు , కొనుపేఁకునకునూటిఁ
జిట్టివాఁకతుప్ప , చెప్పలేదె॥

50. ఎద్దు, మేఁక

ఒక సింగ మెద్దును వెనుదగులుచుండెను. అప్పుడాయెద్దు
తప్పించుకొనుటకుఁ జెంతనున్న యొక కొండయొండలోనికిఁ
బోయెను. అచ్చటనున్న యొక బారకొమ్ముల మేఁకపోతా
యెద్దును లోనికి రాకుండ గదిమి యెగిరి పొడువఁబోయెను. దానిని
జూచి యెద్దు మేఁకా నీపోటు తనమును నీకేమాపించెదను; కాని
యిప్పుడు వీలుకాదు" అని యింకొకచోటికిఁ బాఱిపోయెను.

గీ॥ వంతతోడుత నొకగొప్ప , వాఁడుతనదు
చెంతఁజేరినఁ జెనఁటిబ , ల్రంతుసేయు
కొదమసింగంబునకు నెద్దు , బెదరిమేఁక
వట్టుఁగోరిననుదిమిట్టి , మిట్టివడదె.

౪1. పిల్లి, ఎలుకలు

ఒక యింటిలోని యెలుకలు తమ్ముఁ బట్టితినుచువచ్చిన పిల్లికిఁ దొరుకఁబోక మిద్దెపైకిఁబోయి క్రిందికి దిగకుండెను. అది తెలిసి యాపిల్లి కాళ్ళు పాఱఁజొచ్చిపెట్టుకొని వచ్చినట్లు వారకము వేసెను. ఆ అక్కుఁగనుఁగొని యెలుకలు మఱి క్రిందికి దిగ లేదు. అప్పు డాపిల్లి యిఁకఁదన వారకము చెల్లదనుకొని మఱి యొకచోటికిఁ బోయెను.

గీ॥ ఇమ్మెఱింగివగఱు + నమ్మకుండెడువాని
ప్రక్కమోసగాని + అక్కువడదు
తెలివిగలిగినమిద్దె + దిగనియెల్కలకడఁ
నిల్లవారకంబు + చెల్లినదియె.

౪2. గుడ్డిగంటి దుప్పి

ఒక యడవిలో నొక దుప్పికలదు. దాని కొక కన్ను గుడ్డి. కనుక నది తన గుడ్డికంటివై పెవరైన వచ్చి తన్నుఁ గొట్టివేయుదురని యెంచి మున్నీటి ప్రక్కకా గుడ్డికన్నుఁ బెట్టు కొని మంచికన్న దవి వైపునకుఁ ద్రిప్పి మేయసాగెను! కాని, కవికరమా దుప్పిని గడలిప్రక్కనుండియే వేఁటకాండ్రు తెప్ప యెక్కి వచ్చి గుండుతోఁ గొట్టి చంపిరి.

గీ॥ నేర్చుతోడఁదిరుగ , నేర్చినవాడైనఁ
దనదుచావుఁదప్పు + కొనఁగలేదు

కడలివైపు గుడ్డి • కన్నిడుకొని మేయ
గడుసుదుప్పితన్ను • గాచుకొనెనె॥

గీ॥ కుందేలు, పిచ్చుక

ఒక పెద్దదేగ యొక చెవులపిల్లిని దన్నుకొని పోవుచుం
డెను. అదిచూచి యొక పిచ్చుక “ఏమింత చేతఁగానివాఁడవి
దేగవాతఁ బడినావు. దీనిని దుప్పించుకొనలేక పోతివా!” అని
యీసడించెను. అంతలో మఱియొక దేగ యాపిచ్చుకను గూడ
యెగరఁదన్నుకొనిపోయెను. అప్పుడా పిచ్చుక “అయ్యో నాపోత
రమే గదా నన్నింతచేసెను” అని యఱచుచుఁ జచ్చెను.

గీ॥ చిక్కుకొనినవాని • నక్కటికము మాని
వెక్కిరించువాడు • చక్కబడదు
గొప్పదేగనోటి • కుందేటి నెకనక్కె
మాడుపిచ్చికపొగ • రూడిపోదె॥

54. ఎండ్రకాయలు

ఒకచోట రెండెండ్రకాయలు తల్లియును బిల్లియు నడువఁ
టొచ్చెను. అప్పుడాతల్లిపీత బిల్లితో “ఏమి వీకింతయాగడమా!
నేను నడచిన తెరువుననే పోవునున్నాడ నేలనడవవు!” అని
కసరెను. అందుకాపిల్లి “అమ్మా వెనుకకు నడవఁటోక. ముందు
నకు నడచుతీరు నీవు నాకుఁ జూపించెదవేని నటులనే నడచెదను”

అని యనెను. అప్పుడా తల్లిపీత తానుచెప్పినచోప్పునఁ దానే నడవఁజాలక సిగ్గుపడెను.

గీ॥ తనకుఁగల్గినట్టి • తప్పురేయోరునకుఁ
గలుగఁజూచెనఁటి • యలుగుచుండుఁ
తల్లిపీత తనదు • పిల్లను నడవడి
దిద్దుకొమ్మటంచుఁ • దిట్టరేదె॥

శ్లో. దొంగ పిల్లవాఁడు

ఒక దొంగ యొకచోటఁ గొంతపొమ్ము దొంగిలించుకొని యొకనూతిచెంతకు వచ్చి పొమ్ము లెక్కపెట్టుకొనుచుండెను. అనూతిగట్టువనేయున్న పండ్రెండేండ్ల యీడుగల పిల్లవాఁడొకఁ డా దొంగను జూచి గోలుపెట్టి యేడ్వసాగెను. వానిని జూచి యాదొంగ “అబ్బాయీ యెందుకేడ్చుచున్నావు!” అని యడిగెను. అందుకా చిన్నవాఁడు “అయ్యో నాఱవయుంగరము దీనిలోఁ బడిపోయెను. నాతండ్రి నన్నుఁ గొట్టివేయును” అని వెక్కి వెక్కి మఱింత బిగ్గరగా నేడ్చెను. అప్పుడా దొంగ, యుంగరముకూడఁ దాను తీసికొనఁదలఁచి “పిల్లవాడా! యేడుపు మానుము. గడియలో నీయుంగరము నీకుఁదీసి యిచ్చెదను. నా మూట నీగట్టుపై నుంచెదను. చూచుచుండుమా.” అని నూతితో వికి గుబ్బున నుఱికినెను. తరువాత నాగడుసుపిల్లవాఁడు దొంగవాని మూటఁ దవనెత్తిపై బెట్టుకొని యొక పెద్దరాయి చేతఁబట్టుకొని నూతివైపు దొంగిచూచి “ఓరీ దొంగవాడా! నీతీరు నేనెఱుంగు

దును. ఉంగరమున్నదేమో దానినిగూడ నెత్తుకొని పోవఁదలఁచి నావు కాని, వట్టిది" అనిచెప్పి తనచేతిరాయి నాలోతు నూతిలో ముగ్గి తేలుచున్న దొంగ నెత్తివై నెత్తివైచి పాటిపోయెను. పిమ్మట నాదొంగ సగముచచ్చి వై కెట్టులో వచ్చి "అహా! చేసి కొన్నది కుడువక తీరునా!" అని విలపించుచు బోయెను.

గీ॥ తానె టక్కరియనుతెగు , లూనియెరుని
మోసపుచ్చఁగఁ జనువాఁడు , మోసపోవు
బొల్లియేడుపునేదెచ్చెడు , పిల్లవాని
యుంగరముఁదీసికొనఁబోవు , దొంగచెడఁడె॥

56. వేలుపు, కఱ్ఱలుకొట్టువాఁడు

ఒకఁ డడవిలో నొక యేటియొద్దను నొకచెట్టు నతికు చుండెను. అప్పుడు వాని చేతి గొడ్డలి వినరువాటున వాని చేయి దప్పి యేటిలోఁ ద్రుళ్ళి లోఁతునీటఁ బడిపోయెను. అప్పుడు వాఁడే మియును జేయఁజాలక గుండెకొట్టుకొని మొఱ్ఱపెట్టసాగెను. ఆ యేడ్పు వేల్పు వినివచ్చి వాని నూరకొమ్మవి యేటిలో మునిఁగి యొక బంగారు గొడ్డలిఁదీసితెచ్చి "యదిగో నీ గొడ్డలి" అని చేతికేఁబోయెను. కాని, వాఁడది తనదికాదనెను. పిమ్మట వేల్పు రెండవసారి మునిఁగి వానియనుప గొడ్డలిఁదీసితెచ్చి పుచ్చుకొమ్మ నెను. అప్పుడు వాఁడు మిగుల వేడుకతో దానిని బుచ్చుకొనెను. అందుకు వానిని వేల్పు మెచ్చి బంగారు గొడ్డలిఁగూడ వానికిచ్చి

పోయెను. పిమ్మటవాఁడు మఱింత వేడుకతో నింటికివచ్చి యిరుగు
 పొరుగులతో జరిగినదంతయుఁ జెప్పెను. అదివిని యొకఁడు
 తానుఁగూడ నొకబంగరు గొడ్డలి తెచ్చుకొనుటకై యడవికిఁ
 బోయి మునుపటి చెట్టుయొద్ద నీటిలోఁ దనయినపగొడ్డలిఁ బాఱ
 వైచుకొని గోలుగోలుమని యేడ్వఁదొడఁగెను. ఎప్పటివలె వేల్పు
 వచ్చి యొక బంగరు గొడ్డలి నీటిలోమునిఁగి తీసి “ఇదియే కాఁ
 బోలు నీగొడ్డలి” అని చూపించెను. అందుకు వాఁడు తొందఱతో
 “ఔను. నాదేనాదే” అని పుచ్చుకొనఁబోయెను. అప్పుడు వేల్పు
 వానితో “ఓరీ కల్లఁబోతా, నీకే గొడ్డలియును లేదుపో” అని యగ
 పడక పోయెను. పిమ్మట వాఁడు “అయ్యో మొదలుఁబోగొట్టు
 కొంటివి గదా” అని వగచుచుఁ బోయెను.

గీ॥ దబ్బరలువల్కి పెంపొందఁ , దలఁచుకల్లఁ
 బోతుకప్పక మొదటికి , మోసపోవు
 బొంకిబంగారుగొడ్డలిఁ , బొందఁగోరు
 వట్టి చెడుగొట్టు మొదలుఁబో , గొట్టుకొనడె॥

57. కౌయ్య దేవర

ఒకనియొద్ద నొకకౌయ్య బొమ్మవేలుపుండెను. దానిని
 వాఁడు రేపు మాపులు తచ్చి కొలుచుచుఁదనకెక్కువ సొమ్ము
 కలుగఁజేయుమని వేడుచుండెను. కాని, యెన్నొక్కతైనను దన
 కోర్కె నా వేల్పు చెల్లించకుండుటకు విసికి వాఁడా మొరటి
 దయ్యమును దుడ్డుతోఁ జిత్తుచిత్తుగాఁ గొట్టెను, అప్పుడా బొమ్మ

కడుపులో మిగుల బంగారు కానులు దొరికెను. అదిచూచి వాడు
“ఓ మొండి దయ్యమా నీకుఁ దగినట్లు చేసినప్పుడు కోరినదాని
కంటె నెక్కువ యిచ్చినావుగదా” అని నవ్వుచు సొమ్ముతీసి
దాచుకొనెను.

గీ॥ ఎంతబతిమాలు కొన్నఁగ , సంతవినక
మొత్తబడినప్పలొంగును , మొండివాడు
కొలిచివేడినవి నకుండు , కొయ్యవేల్పు
మోదఁబడినప్ప బంగారు , మొత్తమిడఁదె॥

౪౪. గాడిదె ముద్దు

ఒకఁడొక చిన్నకుక్కపిల్లనుఁబెంచెను. అది వానితోడపైవి
గూర్చుండి వానిమూఁతి నాకుచు వానికి ముద్దు చూపుచుండును.
అదిచూచి వానివాకిలి చెంత తిరుగులాడు నొక గాడిదె తనలోఁ
దాను “ఓహో వీఁడికుక్కపిల్లకింత ముద్దుచూపుచున్నాడు.
నన్నేల ముద్దు చేయఁడు, నేనుఁగూడ దీనివలె వానిపై కెగఁ
బ్రాకి తోకనాడించుచు మూఁతినాకి ముద్దు చూపెదను” అని
యెంచి తోకమట్టనెత్తి కూయసాగి వాని యొద్దకు పరుగిడి
ముందుకాళ్లు వానిపై బెట్టి ముద్దు గునువఁబోయెను. అప్పుడు
వాడేమియును దోచక యొద్దనున్న వారిచే దానిని బడమోదిం
చెను. పిమ్మట గాడిదె “అయ్యో దెబ్బలుకొని తెచ్చుకొంటిని
గదా” అని యార్చుచుఁబోయెను.

గీ॥ తనకుదగవి సాటిఁ , దలపోసిచెల్లవి
 చనువుచూపఁబోవు , చెనఁటిచెడును
 కుక్కపిల్లసాటిఁ , గోరుచుగాడిదె
 ముద్దుగునియఁబోయి , మొత్తఁబడదె॥

౪౯, మేఁకపిల్ల, తోఁదేలు

ఒక మేఁకపిల్ల యింటికొప్పుపైకెక్కి క్రిందనున్న యొక తోఁదేలునుజూచి నోటికివచ్చినటు తిట్టుచుండెను. అప్పుడు తోఁదేలు దానితో “ఔరా నోటికి వచ్చినట్టెల్ల యుచుచున్నావు. నీది కాదీతప్పు నీవున్న చోటు విన్నింతచేసెను” అని పల్కిపోయెను.

గీ॥ అలఁతివానికెక్కు , వగు పొప్పుగల్గివ
 దిమ్మువట్టియొరులఁ , దిట్టుచుండు
 ఇంటికొప్పుమీఁద , కెక్కితోదేటిపై
 మేఁకపిల్లమిట్టి , మిట్టిపడదె॥

౫౦. మిడుత, చీమ

ఒకమిడుత వేసవియందుఁ బాటుపడక హాయిగాఁ బాటల నాటలఁ బొద్దుపుచ్చి పిమ్మటఁ జలిసాగినతోడనే గడగడ వడఁకుచుఁ దిండికై నలుచోట్లుచూచి యేమియుఁగానకయొక చీమల పుట్టకడకువచ్చి తనకు మేఁతకై యొకగింజ యిండవి చీమలను వేడెను. అప్పుడొకచీమ “అయ్యా కూడుకూర్చి యిప్పటికి దాచుకొనక వేసవినంతయు నాటపాటలఁగడపినావు. కనుక

నిప్పుడు నీకుఁ గూడు పుట్టినేరదు. నీపని పస్తే” అని పుట్టలోనికిఁ బోయెను.

గీ॥ మీఁదుతలఁపుమాని • మిగుల సోమరియయి
తిరుగునట్టివాఁడు • తిన్నబడఁడు
కూడుకూర్చు తఱిని • గూర్చకాడుచుఁబాట
పాడుమిడుత చలిని • బస్తుపడదె॥

61. నక్క, కోడి

ఒక కోడి యొకపొడవు చెట్టుపెనుండి కూసెను. ఆకూఁత విసి యొకనక్క యాచెట్టుదగ్గరకువచ్చి తలయె త్తి కోడితోఅన్నా దినెన్నాళ్ళకుఁ జూచితిని. నీకూఁతవిని యెన్నియో పనుల మాను కొని నీతో నేస్తము కట్టుకొని పోదముని వచ్చితిని. వింటివా వింత. ఇప్పుడు నక్కలు, కుక్కలు, కోళ్ళు మొదలగునవి యన్నియు నొకదానితో నొకటి చెలిమిగా నుండుటకై కట్టుబాటు చేసికొన్నవి .కాఁబట్టియే నీ నేస్తముఁగోరి వచ్చినాను. ఔను మూన్నాళ్ళ ముచ్చటగదా యాబ్రతుకు. ఇందులో మనలో మనకు జగడములేల. క్రిందికిదిగుమా నాయనా విన్నొకమాఱు ముద్దుపెట్టుకొని పోయొదను” అని పిలిచెను. “మంచిది” అని యాకోడి యాకొట్టుచు మెడవంచి యింకొక వైపు పఠికించుచుం దెను. అప్పుడు నక్క “ఏమీ చూచుచున్నావు” అని యడిగెను. అందుకాకోడి “మఱేమియుఁగాదు కాని మనవేఁటకుక్క నేస్తములు చూచితివా నీకొఱకు కాబోఁలు నెంత తొందఱగా వచ్చు

చున్నవో” అని యనెను, అది విని నక్క “ఓహో నేవిఁకఁ బాటిపోవలెను. ఆ కట్టుబాటు వేఁటకుక్కలకుఁ దెలిసెనో లేదో” అని దబ్బున పాటిపోయెను.

గీ॥ తగవులొరులకొఱకుఁ • దాఁ జెప్పుచుందును
గాని మోసగాఁడు తానుగనఁడు
తనదు చెలిమిచేయు • మని కోడితోనక్క
మడివి వేఁటకుక్క • కడలిపోదె॥

62. గడ్డిమేటిపై నున్న కుక్క

ఒక కుక్క గడ్డిమేటిపైఁ బడుకొనెను. గడ్డిమేయుటకై యొక యెద్దక్కడికి వచ్చెను. అప్పుడాకుక్క యెద్దును గడ్డిమేయ నీక కఱవఁబోయెను. అందుకాయెద్దు నొచ్చుకొని “ఎంత యోర్వ లేవిదానవు. తినలేని మొఱ్ఱ నీకెందుకు” అని యింకొకచోటికిఁ బోయెను.

గీ॥ తవకుఁ బికిరించి • దానినైనఁజెనఁటి
యొరులదీయఁజూచి • యోర్వలేఁడు
ఎద్దుగడ్డిమేటి • యెద్దకురాఁగని
కనరికనరి కుక్క • కఱవఁబోదె॥

63. గువ్వ. దేగ, బోయ

ఒక గువ్వ నొకదేగ తన్నుకొనిపోవుచుండెను. అప్పుడా గువ్వదేగతో “అయ్యయో తల్లికొక్కఁడను. నన్ను జంపకు”

అవి మొఱ్ఱపెట్టుకొనుచుండెను. కాని, దేగ వినకుండెను. అంతట బోయఁదొకఁడా దేగనుజూచి కోలతో నేలను గూర్చెను. పిమ్మట గువ్వ పాటిపోయెను.

గీ॥ తనకుఁగ్రిందివానిఁ , దాఁగొట్టఁబోయినఁ
దనకుమీఁదివాఁడు , తన్నుగొట్టు
గువ్వనొడిసితన్ను , కొవిపోవుదేగను
బోయఁదొకఁడుచంపి , పోయెఁగాదె॥

64. చీమ, గువ్వ

ఒక చీమ యేటఁబడి కొట్టుకొనిపోవుచుండెను. అమీఁద నెగిరి పోవుచున్న యొక గువ్వ యా చీమను గవికరించి ముక్కునఁ గఱచి యెత్తి యొడ్డునఁ బకవేసి యాచెంతనేయున్న యొక చెట్టుపై వాలెను, ఆ చెట్లు దిగువ నొకబోయ పొంచి యా గువ్వ మెడకురిఁ దగిలింపఁబోవుచుండెను. అది చూచి యా చీమ దబ్బునవచ్చి వానితోఁ దొడలోఁ జిటుక్కునఁ గుట్టెఱు. అప్పుడు వాఁడురికొయ్యను విడిచి గోకుకొనుచుండెను, అంతట గువ్వ యా చప్పుడు తెలిసికొని యెగిరిపోయెను.

గీ॥ తానొరువిఁగావనొరుఁడును , దన్నుఁగాచుఁ
గావఁగవికరిమెల్లెడ , మావవలయు
వీటిలోమండి తనుఁ గాచు , మేటిగువ్వ
వలనుబడనీకచీమ, కా , పాడలేదె॥

65, దేగ, కాకి

ఒక దేగ యొక గొట్టెపిల్లను దన్నుకొనిపోయెను. అది యొక కాకి చూచి యా దేగవలె తాను గూడ చేయ వేడుకపడి యొక పొతేలును గోళ్ళతో నెత్తబోయెను. అప్పుడు దాని కాళ్ళ పొతేలు బొచ్చులోఁ జిక్కుకొనెను, గనుక బైకెగరలేక తెక్కలు విదల్చుకొనుచుండెను. అదిచూచి యా గొట్టెకాపరి యాకాకిని బట్టి తనపిల్లల కాటకొఱ కప్పగించెను.

గీ॥ గొప్పవానిపాటిఁ , గోరి కొంచెమువాడు
చేతకావివవిని , జేయఁజెడును
పెద్దదేగ గొట్టె , పిల్లనెత్తిన నది
చేయఁబోవుకాకి , చిక్కువడదె॥

66. పెంపుడు చిల్క

ఒకఁడొక చిల్కను బెంచెను, అది వానివలన మిగులఁ గూర్మితోఁ జూడఁబడియును గూటినుండి తప్పుకొని యెన్నఁడు పైకిపోవుదునాయని చూచు చెట్లో యొకనాడు పెంచినవాని కన్మొఱంగి గూటినుండి తప్పించుకొని యడవికిఁ బాటిపోయెను గాని దానివలన తీరుమాటల కలవాటుపడని యడవిపిట్టలు దానిని దమలోనికి జేరనీకుండెను. కనుక నది యొంటిగఁ దిరుగుచు గారివానలకుఁ బాలై యాకలిదప్పికలకు లోనై “నన్నుఁ బెంచు వాని ప్రాపున హాయిగనుండక కోరి ముప్పుతెచ్చుకొంటినిగదా” యని విలపించెను.

గీ॥ తన్నుఁగాచువాని • దాపునువిడనాడి
తిరుగబోవువాఁడు • తిన్నబడఁడు
తన్నుఁబెంచువానిఁ • దప్పించుకొని చిల్కి
పైకిఁబోయి యిడుమ • పాఁతఁబడదె॥

67. కాఁపువాడు, వాని కొడుకులు

ఒక ముసలికాఁపువాడు చచ్చిపోవునపుడు తనకొడుకులను
జేరబిలిచి “అన్నలారా మనతోఁటలోఁ గొంతసొమ్ము మీకై
వాఁచినాను. మీరు తోఁటను గలయఁ ద్రవ్వెదరేని మీకది యెన్న
టికైన దొరుకకమానదు” అని చెప్పెను. పిమ్మట వానికొడుకులు
తండ్రి మాట చొప్పున నానాఁడుందోఁటనంతయుఁ గలయఁ
ద్రవ్వచు వచ్చిరి. అందువలనఁ దోఁట బాగుపడి యేటేట
మిగులఁ బండుచ్చువచ్చెను. అది చూచి తమ తండ్రి తమకు
సొమ్మెచ్చటను దాఁచలేదనియుఁ దాము పాటుపడి తోఁటనంతయు
మన్ని బాగుచేసికొనుటచే వింతరాబడి కలిగెననియును గాఁపు
కొడుకులు తెలిసికొని మఱింత పాటుపడి బాగుపడిరి.

గీ॥ పాటుపడినట్టి వారికిఁ • జేటులేదు
సొమ్మువారికిఁగలుగు నె • చోటనైనఁ
తండ్రిఘాటలువిని తోఁటఁ • ద్రవ్విత్రవ్వ
కొడుకులందఱుఁకోరికఁ • బడయలేదె॥

68. ముసలివాఁడు, కొడుకులు

ఒక ముసలివాని కేడ్గురు కొడుకులుండిరి. వారొకరితో

నొక రెల్లపుడు జగడము లాడుచువచ్చిరి. అది చూచి యా
మునలితండి) వారినందఱఁ జేరఁబిలిచి యొక్కొక్కని చేతికొ
క్కొక్క వంటకట్టెసిచ్చి విఱచుమనెను. అప్పుడు వారందఱె
వని చేతనున్న కట్టెవాఁడు చులకగా ముక్కలు చేసెను. పిమ్మట
వారి తండి) యావిఱవఁబడిన కట్టలనే మోపుకట్టి యొక్కొ
క్కని విఱపుమని చెప్పెను. కాని, యొకఁడై నను మోపును
వంపఁజాలకపోయెను. అంతట తండి) వారితో "నాయనలారా,
చూచితిరా విడిగనున్నకట్ట విఱవఁబడెను. కాని కట్టలన్నియుఁ
గలిసి యున్నప్పుడొకరై న విఱవఁగలిగి నా రా!కాఁబట్టి మీలో
మీరు పోరుపెట్టుకొని విడువదునప్పుడు విడికట్టలవలె మీరు
చేటుఁగాంతురు. మీరందఱును గలిసి పొత్తుగానున్నయెడ మీకె
వ్వరును గీడుగులుగఁజేయనేరరు" అని చెప్పి యొప్పించెను.

గీ॥ కూడికట్టుకట్టు , కొని యుండువారల
కెందునైవఁగీడు , చెందఁబోదు
ఒంటివిఱవఁబడిన , నంటకట్టెలుకట
పెనసియున్నయపుడు , విఱవఁబడెనె॥

69. ఏదుపంది, పాములు

ఒక యేదుపంది యుండఁజోటులేక పాముల బొరియ
యొద్దకు పోయి యాహములను దనకు చోటిమ్మని వేషుకొనెను.
అందుకాపాములు వల్లెయని దానిని దమయింటనుండ విచ్చెను.
పిమ్మట యేదుపంది తనముళ్ళు విప్పి చెలరేగి తిరుగఁజొచ్చెను.

అప్పుడు పాములన్నియు “ఏమిది నీవలన మాకుఁ జాలా
యిబ్బంది కలుగుచున్నది” అని యేడుపందితో ననెను. అదివిని
యా పంది “సరిసరి యెవరికిబ్బంది. నేను హాయిగానే
యున్నాను. ఇబ్బంది గలవారిక్కడ నేల యుందురు?” అని
గదిమెను.

గీ॥ క్రొత్తనేస్తకాని , గుఱ్ఱెఱుంగక నమ్మి
యిరవు విచ్చువారు , చెఱపుగొందు
ఏడుపందితోక , నెనసి పాములు తమ
యిల్లునిచ్చిపిదప , విడుమఁ గొనవె॥

70. అలఁకాపరి. పులి

ఒకఁడావులను బీడుపై మేపుచు నవ్వులాటకై పులిపులి
యని యఱచుచుండువాఁడు. అదివిని చెంతనున్నవారు పరు
గిడుచు వచ్చువారు. అదిచూచి వాఁడు “లేదు నవ్వులాటకై
యట్లంటిని” అని చెప్పుచువచ్చెను. ఇట్లు కొన్నాళ్ళు జరుగఁగా
నొకనాఁడు నిక్కముగాఁ బులియేవచ్చెను. అప్పుడు వాఁడు
మునపటివలెఁ బులిపులి యని కూయసాగెను. చుట్టుప్రక్కల
నున్నవారలెప్పటి యఱపేగదా యని యూరకుఁడిరి. అంతట
వానిని బులి యెత్తుకొనిపోయెను.

గీ॥ నవ్వులాటకనుచు , నలుగురితోఁగల్గి
చెప్పనట్టివాఁడు , ముప్పుఁబొందుఁ
పొలములోవఁబెద్ద , పులిదిగె నవిబొంతు
లాడుకాపు తుదకు , కీడు గవఁదె॥

71. చెవులపిల్లి, తాబేలు

ఒక కుందేలొక తాబేలుతో “ఓయీ కదలరేవు. మెదల రేవు. నాతోఁ బరుగెత్తఁగలవా ఆ కనుపడుచున్న చెరువునీరు ముందెవరు త్రాగెదరో పందెము వేసికొందమా” అని యెగతాళిగాఁ బలికెను. అందుకాతాబేలు చిన్నబోయి “నీతో బరుగెత్తఁగలనా? అని చూచెదను” అని చెర్వుకడకు గుసగుసలాడుచుఁ బ్రాకసాగెను. అప్పుడా చెవులపిల్లి “ఇదెంతపని యొక్కదాఁటునఁ జేరెదను. దీనివలెనే ప్రాక నక్కజలేదు గదా. కొంచెము హాయిగాఁ బండుకొని పిమ్మట దీని నోడించెదను. ఇహిహి యదెట్లు ప్రాఁకులాడుచున్నదో” అని నవ్వుకొనుచుఁ జెంతనున్న యొకపొదలోఁ బడుకొనెను. పిమ్మటఁ గొంతసేపటి కా తాబేలు చెర్వుకడకు చేరి పెన్కఁ దిరిగి చూచి కుందేలు రాకుడుటకుఁ బొంగుచు నీటిలోఁ జొఱఁబడెను. మఱికొంత తడవునకుఁ బొదలోఁగూర్కు పెట్టుచున్న కుందేలు మేల్కొని కన్నులునులిమి కొనుచుఁ జెంగుచెంగున దాటి చెరువుదాపునకు వచ్చెను. అప్పు డదివఱకే చెర్వునీటిలోఁ జొచ్చినతాబేలు కుందేటినిఁజూచి “ఓహో పడుకొన్నావా! పందెము మాట మఱచినట్లున్నది. ఇక నెన్నటికిని నావంటి చేతకానివాని నెకనక్కెమాడకు” మని సిగ్గు పడునట్లు చెప్పెను.

గీ॥ చేయలేకపోదు — నాయనిజాగును

నేయునాడుపనివి , జేయలేదు

చెవులపిల్లి తడవు , సేసి తాఁజేటితోఁ
బన్నిదంబువేసి , తిన్నఁబడెనె॥

72. అంగూరుతోట, లేడి

కొందఱొక లేడిని పేటాడఁజొచ్చిరి. అది నలువైపులఁ
బరుగిడుచుఁ దుదకొక దాకతోటలో దాఁగుఁకొనెను. పిమ్మట
వారు దానికొకంతట వెదకుచుఁ గానక పోయినదనుకొని యా
అంగూరుతోటప్రక్క తోవనే పోవుచుండిరి. అంతట లేడి జంతు
తీరి మెల్లమెల్లగా దాకయాకులను నమలసాగెను. ఆ సడిఁగని
పెట్టి యా వేటకాండ్ల లేడి యక్కడనున్నదని యెంచి గుండు
తోఁ గొట్టిరి. ఆ దెబ్బతిని యా లేడి 'అయ్యో నన్ను దాచిన
అంగూరునే మేయుటచేతఁగదా నాకింతమూడెను.' అని యేడ్చుచుఁ
జచ్చెను.

గీ॥ తన్నుఁగాపాడు వాకికి , దగిలి కీడు
నేయువాడు తనంత నె , చేటుఁబొందుఁ
దన్నుబ్రతికించిగాచిన , దాకయనక
మేయసాగినలేడి చా , నేయఁబడదె॥

73. తాగుబోతు

ఒకఁడు త్రాగుబోతయి యొడలెఱుఁగక తిరుగుచుండెను.
వానియాలు వానికెంత మంచిగా చెప్పినను వాడు వినకుండెను.
అధియోగనాఁడు వాడు త్రాగి క్రిందఁబడి పొర్లుటఁజూచి వానిని

గాటియొద్దకుఁ గొనిపోయి గోతిలో దిగ విడిచి యొడ్డుననే కూర్చుండెను. పిమ్మట వాఁడు కొంత నేపటికి గొంతెండిపోవు చున్నదని యఱచెను. అప్పుడామె “యేమికావరె” నని యడిగెను. అదివిని వాఁడు “మఱేమియు నక్కఱలేదు. కాని బిడ్డెడు కల్గి చెదవా” అనివేదెను అందుకు నవ్వియామె “గోతఁబెట్టియైన విన్నుఁ గుదుర్చలేక పోతినిగదా” యని వానినింటికిఁ దోడ్కొని పోయెను.

గీ॥ తగవియలవాటువడిహడ్డు , మిగిలి నట్టి
వానిమరలింప నెవ్వారి , వఱసగాడు
గోతిలోఁ బెట్టియైనను , నాతిమగవి
త్రాగుఁబోతుదనమునకు , బాగుగనెనె॥

74. గొడ్డలివంతు

ఇద్దఱొక యడవిలో నడచుచుండిరి. వారిలో నొకఁడా దారిలో నొకగొడ్డలినిజూచి “ఇదిగో నాకొక గొడ్డలి దొరికెను” అనెను. తక్కినవాఁడు వానితో “మనకొక గొడ్డలి దొఱికితెననుము” అని తనకు వంతిమ్మనెను. అందుకు రెండవ వాఁడొప్పుకొనక జగడమాడుచుండెను. ఇట్లుండఁగా గొడ్డలి వాఁడు “ఎవఁడది నా గొడ్డలి నెత్తికొని పోవుచున్నాఁడు!” అని కేకలువేయుచు వచ్చుచుండెను. అప్పుడు గొడ్డలినంకించు కొన్నవాఁడు రెండవ వానితో “ఓరీ మనపైకెవఁడో పోట్లాటకు వచ్చుచున్నాఁడు. ఈ గొడ్డలి వాఁడు కాఁబోలు” అని యా గొడ్డలిని గిరిందఁబడ

వేసెను. అదివిని రెండవవాడు “నీతోఁ బోట్లాటకు వచ్చుచున్నాఁ
దు గాని నాతోఁగాదుఁ గొడ్డలి నీకుఁగదా దొఱికెను” అనెను.
అంతట గొడ్డలివాఁడా యిద్దరకును జెరియొక చెంప పెట్టుపెట్టి
గొడ్డలిని దీసికొని పోయెను. అప్పుడు వారిద్దఱు నొకనితో నొకరు
“అయ్యో సన్నసన్నగా గొడ్డలిని వంతుపంచి పెట్టుకొనక జగడ
మాడి దెబ్బలవంతు తెచ్చుకొంటిమి గదా’ అని వగచుచుఁ
బోయిరి.

గీ॥ మంచిచెడ్డలొక్క , మాడ్కిన జెరికాండు
వంతుపంచుకొనక , బాగుపడరు
దారిపడచుఱుట్టు , దారులు గొడ్డలి
కొఱకుపోరిచెంప , పెట్టుతినరె॥

75. బెస్తవాడు

చేపలు పట్టువాఁడొకఁడు నీళ్ళరేవున కెగువఁజేపలు
పట్టుటకై నీరరికట్టి కలంచుచుండెను. క్రిందిరేవున నున్నవారంద
ఱొక చెప్పినను మానక “నాకుఁ దోచినట్లు నేఁజేసెదను. నేఁజే
పలు పట్టకుండ నడ్డుటకు మీరెవ్వరి?”ని కసరెను.

గీ॥ తవకుమేలుకలుగు , నని పయివారికిఁ
జెఱపుసేయుచుండుఁ , జెనఁటివాఁడు
మీను దొఱకునంచు , మీఁదిరేవువనీరు
బెస్తవాఁడు కలియఁ , బెట్టిపోఁడె॥

76. కోడిపెట్ట, పాముగుడ్డు

ఒకకోడిపెట్ట కొన్ని పాముగుడ్డును బొదిగి పిల్లలు
చేసెను. ఆపిల్లలా కోడినే కఱచి చంపెను.

గీ బాగుచేసినట్టి , వానిమేలెంచక
చెడ్డవారువానిఁ , జెఱచుచుందు
కోడిపొదుగఁబాము , గుడ్డులు పిల్లలై
పెంపుమఱచి దానిఁ , జంపిపోవె॥

77. ఒట్టు

ఇద్దఱు కుఱ్ఱవాండ్రొక కజ్జెమువాని దుకాణమునకుఁ బోయి
బేరము చేయుచున్నట్లు మాట్లాడుచుండిరి. వారిలో నొకఁడు
రెండవవాని చేతికి సన్నసన్నగా నొక యప్పము విచ్చెను, వాఁడు
తన కచ్చలో దానిని దాచెను. అంతట నాయంగడి వాఁడు తన
యప్పములు లెక్కపెట్టుకొని యొకటిఁ గావక యా పిల్లల
వైపుతిరిగి “యేదీ నాయప్పము దొంగలించినారా” అని కను
లెత్తి చేసెను. అప్పుడు యప్పము దీసినవాఁడు తనయొద్ద
నప్పము లేదనియు రెండవవాఁడు తానాయప్పము దిన లేద
నియు నొట్టుపెట్టుకొవిరి. ఆ మాటలు విని యంగడివాఁడు
“మీయొట్టు చెల్లనేరవు, మీ మాటలే మీరు దొంగలవి చెప్పు
చున్నవి.” అని వారిబట్టలు తడిమి తనయప్పమును లాగుకొనెను.

గీ॥ మొససియానలుపైఁబెట్టి , కొనెడివారి
కల్ల లిసుమంతయైనను , జెల్లఁబోవు

ఒదిగియప్పము దొంగిలి • యొట్టువేసి
కొన్నబుడుతలదబ్బు • తెన్నబడెనె॥

78. దారికడ్డలాయి

ఒకచో నీళ్ళరేవునకుఁబోవు దారికడ్డముగ నొకరాయి
యుండెను. అది కాళ్ళకుదగిలి రేవునకుఁ బోవు సరిందఱును బడు
చువచ్చిరి. ఒకడు దానిని బెఱికి యా దారిలోనుండి తొలగించి
పాఱవేసెను. పిమ్మట వానినందఱును మెచ్చిరి.

గీ॥ దారికడ్డమైవ • దానినినేర్పరి
మిగులఁదొలఁగఁద్రోసి • పొగడఁబడును
నీళ్ళరేవుచెంతఁ గాళ్ళ • కడ్డగురాయి
బెఱికినై చువాఁడు • పెంపుఁగనఁదె॥

79. మున్నీరు త్రాగుట

ఒక చదువుకొన్నవాఁడు తప్పద్రాగి యొకట మఱచి
“నేద్రాగినంత నెవరైనఁ ద్రాగఁగలరు?” యని యఱచు చుం
డెను. అప్పుడొకఁడు వచ్చి “అయ్యా యీ యూరితో నందఱ
కన్నను మీరు గొప్పవారై యుండియు మేరిమిఱవ మాటలాడు
చున్నారు. ఎంత త్రాగఁగలరు?” అని యడిగెను. ఆ మాటకా
త్రాగుఁబోతు పెద్ద “కడబిన్నె న నొక్కగొక్కతో ద్రాగెదను.
వీరియెదుటఁ బందెము వేసెదవా? తిరిగినఁజెప్పు. సన్నెఱుఁగవా?”
అని యందరియెదుటను దాను మఱునాఁడు సముద్రమును ద్రాగు

టకుఁ బందెమొప్పుకొనెను. మఱునాడందఱును వింతజూచుటకై
 మూఁకమూఁకలుగ మున్నీటి దగ్గరకుఁబోయిరి. అప్పుడా చదువు
 కొన్నవాఁడేమియుఁ దోచక తన నెచ్చలికాని యొద్దకుఁబోయి
 “ఓరి యేమి వేయుదును? నేనేమన్నానో నాకుఁ దెలియదు.
 ఇప్పుడు నేను కడలిని ద్రాగవలెనఁట. అట్లు చేయకుండినచో జరి
 గిన మాటచొప్పున నా యిల్లు పుచ్చుకొనెదరఁట. నాకేమిదారి?”
 అని మొఱ్ఱ పెట్టెను. అందుకానేస్తకాఁడు “జడియకు. కడలి
 చెంత్తుకుఁబోవుదమురా. ఏటిసీరు కలియని యచ్చకడిలి నీరిచ్చినచో
 మున్నీటి నంతయుఁ ద్రాగెదననుము. కడలిసీరంతయుఁ ద్రాగు
 టకుఁ గదా పందెము వేపితివి” అని యెత్తుచెప్పి వారి నందఱు
 యెదుటకుఁ దీసికొనిపోయి తాను జెప్పినట్లనిపించెను. అప్పుడంద
 ఱును మఱేమియు ననలేక నవ్వుకొనుచుఁ బోయిరి.

గీ॥ ఒడలెఱుంగక త్రాగిన • వెడగు తనకు
 చేతికానట్టి పనులను • జేయఁబోవు
 తమ్ముఁదాఁదెలియకయున్న • త్రాగుఁబోతు
 తగిలి మున్నీటి నెంతయుఁ • దాగఁబోఁదె॥

80. రొట్టె గంప.

ఒకఁడూరికిఁ బ్రోవనెట్టుకొని యిరువురు కూలివాండ్రును
 విలిచి “యాబంగారు పెట్టె నొకఁడును, ఈ రొట్టెగంప నొక
 ఁడును మోపికొనిరండు” అని చెప్పెను బంగారు పెట్టె మోయు
 టకై వేడుకపడి దబ్బున నొకకూలివాఁడు దానినెత్తుకొనెను. రె

డవవాఁడు కిటుకు తెలిసికొని రొట్టె గంపను దానెత్తుకొనెను.
పిమ్మట నానాటికి రొట్టెగంప తఱుగుచు వచ్చి దానిమోయువానికి
మిగుల జులకన యయ్యెను.

గీ॥ ఓర్చిమీఁడు తెలిసి , యుండెడువానికి॥
గలుగుచిక్కు తుదకు , గలుగఁబోడు
రొట్టెగంపమోయు , వట్టివానికినది
యరుగనరుగజులక , నయ్యెఁగాదె॥

81. పొడుము డబ్బి - ముక్కర్దము

ఒక ముసలివాఁడు చదివిచదివి పొడుముపట్టుపట్టి డబ్బివై
ముక్కర్దముంచి పీల్చుకొనుచుండెను. అంతటఁ పొడుము డబ్బి
ముక్కర్దముతో “చాలుజాలు-దిగుదిగు-వానికిఁ దెలియదుగాని
నీ వెఱుగవా! నాకంటె నీ గొప్పయేమి! ఇదిగో చూడు నాపని
వచ్చివప్పుడు విన్నేలాగూడలాగినాఁదో - నేనేలేకున్నచో వానికి
దెలివియెక్కడ!” అని గద్దించెను. అదివిని ముక్కర్దము “కూ
యకు కూయకు నేనేలేకున్నచో వాఁడు చూచుటెట్లు! పనిలేక
విన్నలవాటు చేసికొన్నాఁడు నీ కంపునకు నీ సొంపునకుఁదోడు
నీకుఁ బెద్దమాటలేల!” అని బదులు చెప్పెను.

గీ॥ నేనెగొప్పనాకు , నేనెగొప్పయటంచుఁ
దపిలిపోరుచుందు॥ తగవివాందు॥
మొనసిపొడుముడబ్బి , యను గంటిజోడును
వట్టిజగడమాడ , నెట్లుకొనవె॥

82. మేక పెంచిన గొట్టెపిల్ల

ఒక నక్క మేకలనుండకుఁబోయి చుట్టు తిరుగఁజూచెను. మేకపోతులు కాచుకొనియుండుటచే దానికి వీలుకాలేదు. అప్పుడది యానుండలో నెగురుచున్న యొక గొట్టెపిల్లను జూచి “ఎంత తెలివిమాలినవానవు - నీ తల్లివివిడిచి యిక్కడెందుకున్నావు - నీ తల్లియొద్దకు నిన్ను దిగపెట్టెదను రా” అనిపిరిచెను. అమాటకాగొట్టెపిల్ల “కొంటెనక్కా నీనెనరు నాకెఱుక, అయిన నడిగితివి కనుకఁ జెప్పెదవిను. నన్నుఁగన్న దెవతెయైనను నన్నుఁబెంచిన మేకయే నాకు నిక్కమగు తల్లికదా” అని తెలియఁబఱచెను.

గీ॥ మంచివాఁడుతన్నుఁ , బెంచినతల్లిని
గన్నతల్లికన్న , గడనసేయ
గొట్టెపిల్లతన్ను , గొవిపెంచుమేకను
గన్నకల్లికన్న , నెప్పలేదె॥

83. జబ్బుపడినగద్ద

ఒకగద్ద దానిచిన్నతనమునఁ దప్పులఁజేసిచేసి తుదకు ముఠలితనమునందు మిగుల జబ్బుతోఁ దీసికొనుచుఁ దనకన్న మగ గద్దనుబిలిచి “అన్నా చూచుచున్నావుగదా - నాజబ్బు పూటపూటకుఁ బెరుగుచుంటే నాచిన్ననాఁడు నేనునడచిన తప్పు వడత వాకింతచేసెను. ఈ దాపుననేయున్న వేల్పుగుడియొద్దకుఁ

బోయి నా తప్పులను మన్నించి నాజబ్బుఁగుదిర్చి నన్నుఁ
గాపాడుమని నామనవిగా వేడుకొని రమ్ము" అని చెప్పిపంపించెను.
తండ్రి చెప్పినతీరునఁ జిన్నగద్ద గుడికిఁబోయి వేల్పుతో మనవి
చేసెను. అందుకు వేల్పు "ఓరీ చేసికొన్నది కుడువక తీరధవి
నీతండ్రితోఁ జెప్పుపో" అని నెలవిచ్చెను.

గీ॥ తెలిసియును దప్పుదారిని • దిరిగిమువ్వుఁ
బొందువానిని గావంగఁ • బోవరెవరు
తప్పునడతలజబ్బునఁ • దగులుగద్ద
కావుమనివేడ వేలుపు • కావఁజనెనె॥

84. చెట్లు, చెట్లు నఱకువాఁడు

ఒకఁ డడవికి, బోయి తనగొడ్డలికొక కామవిమ్మని చెట్లను
వేడెను. "ఇదెంతపని" యని యని వానికొక చేవకొయ్య
విచ్చెను. దానిని వాఁడు తనగొడ్డలికమర్చి యా చెట్లనే నఱకఁ
జొచ్చెను. అదిచూచి యాచెట్లన్నియు "అయ్యో మన వేలుపెట్టి
మనకన్నే పొడుచుచున్నాఁడు" అని వగవసాగెను.

గీ॥ వగతుఁడైనవానిఁ • బరికింపలేకమేల్
పేయునట్టివారు • చేటుఁగొందు
గుట్టతెలియలేక • గొడ్డలి కొఱకున్కి
వట్టువిచ్చుచెట్లు • పాటు పడవె॥

85. వేలుపు, ఒంటె

ఒక లొట్టిపిట్ట వేళ్ళతో “ఇంత పెద్దదానిగా నన్ను బుట్టించినావు కాని నాకంటే బదిశలు చిన్నదైన చిట్టపులికి గూడ నేవెఱవవలసి వచ్చెను. గోళ్లు, కోటలు లేనందున గదా నాకింత బట్టెను. కాబట్టి నన్ను మన్నించి పులికివలె గోళ్లు కోటలు నెనుమువలె గొమ్మలనుగూడ నాకిరాదా” అని వేడెను. అది విని వేల్పు “ఓలొట్టియా! ఉన్నదానితోఁదనియక యన్నిటికంటె నెక్కువగా నుండఁగోరితివి కనుక నీకింతటినుండి చెవులుకూడ మొండియగును” అని సెల విచ్చెను.

గీ॥ పొందఁజాలవికోర్కెను • బొందఁగోరు
నట్టివాఁడుండునెదిచెడ • గొట్టుకొనును
గోళ్లుగోటలుగొమ్మలుం • గోరియొంటె
చెవులరెంటనుదా మొండి • చేసికొనఁడె॥

86. ఎద్దు, దూడ

ఒకదూడ దున్నుకొనుచున్న యెద్దునుజూచి చెంగుచెంగున. దాఁటచు “చీచీ యీ కూలిబ్రతుకు బ్రతుకుటకన్న జావుమేలు. చూడు నా మెడకు మువ్వలుకట్టి వన్నెఁత ముద్దునేయుచున్నారో” అని పోతరముగాఁ బలికెను. అందుకేమియు ననఁజాలక యెద్దు తలవంచుకొని పవినేయసాగెను. మఱికొన్నాళ్లకా దూడను గల వాఁడు దానిని దనయూరియమ్మ వారికి వేట మ్రొక్కుకొని గుడికిఁదీసికొని పోవుచుఁడెను. ఆ యెద్దుకూడ పొలమునకా దారి

నేపోవుచు దూడతో “ఓరీ యింక చూచుకో నీ ముద్దు-మఱియొక
గడియలో విన్ను గొడ్డలి ముద్దు పెట్టుకొనును. పాటుపడు పెద్దల
వీసడించి నీవేమి తిన్నబడితివి” అని యెత్తిపొడిచెను.

గీ॥ పాటుపడెడుమంచి • వానితోనెగనక్క
మాడువాఁడుతుదకు • గీడుఁబొందు
దున్నుకొనుచుబ్రతుకు • చున్నట్టియెద్దు వీ
సడముపేయుదూడ • యిడుమఁగొనదె॥

87. గాడిదె, కాపు

ఒకనియొద్ద నొక పెంకిగాడిదె యుండెను. ఒకనాడది
వానికి లొంగక పరుగిడుచుండెను. అప్పుడువాఁడు దానితోఁకఁ
బట్టుకొని మఱలించుటకై కొట్టుచుండెను; కాని యుదిమరలక
యొకగుట్టపై కెక్కి క్రిందికుఱుకఁబూనెను. అదిచూచి వాఁడు
“ఓ పాడుగాడిదె నాకు లోఁబడక చావునకు లోఁబడెదవా?” అని
దానితోఁకవిడిచెను. అంతట నది గుట్టక్రింది కుజీకి చచ్చెను.

గీ॥ కవికరమునఁదన్ను • గావంగఁబూనిన
వానిమాటవిసవి • వాఁడుచెడును
తన్నుఁగాచువాని • నెన్నకగాడిదె
గుట్టక్రిందికుజీకి • గిట్టలేదె॥

88. గాడిదె, సింగము

ఒకగాడిదె యొకసింగముతో నెమ్మిగానుండెను. ఒకనాఁ

శాశింగము గాడిదెతో “నీవాదొంకలో దాగుకొని యన్నియును బెదిరి పరుగిడునట్లవుము. నావిచ్చలవిడిగా నేవేటాడెదను” అని చెప్పెను. పిమ్మట నాగాలిగాఁడు తెగఁగూసి యన్నిటిని బెదరించి యదంతయుఁ దన గొప్పయేయని సింగముతో బడాయి కొట్టెను. అందుకు తెలిమెకము నవ్వెను.

గీ॥ ఒరులుతన్నుఁదెలియ • కున్నప్పఁవట్ట బ
గ్గాలరేకచెనఁటి • పేర్లుచుండు
దొంకనుండివులుల • జంకించిగాడిదె
కూసిగోటుచెప్పు • కొనఁగలేదె॥

౪౪. మేఁకపోతు, పింగము

ఒకమేఁకపోతు సూదికొండపై మేయుచుండెను, ఆకొండ క్రింది త్రోవలో నొకసింగము చెరలాడుచు మేఁకపోతుతో “మేఁకనేస్తమా గుట్టరాతిమీఁద నీకేమిమేతకద్దు? క్రిందికిదిగి నాతోఁగలిసి తిరుగరాదా హాయిగానుందము” అని యిచ్చకముగాఁ బిలిచెను. అందుకామేఁకపోతు “ఓహో నీతో నాకు నేస్తమా కొఱవితో నెత్తిగోకుకొన్నట్లే; యీసవతితల్లి నెనరు నాకుఁదెలియదా” అని తెలియఁజెప్పెను.

గీ॥ తెరిపెప్పవాని • తెన్నునుబరికించి
తెలివిగలుగువాఁడు • తిరుగుచుండుఁ
కొండదిగుమటంచుఁ • గొదమసింగముతన్నుఁ
దిలువమేఁకపోతు • వినివయ్యదియో॥

90. కోఁతి, దొర

ఒక యడవిలో నొకకోఁకలేనికోఁతిని దక్కినవన్నియును
దమ కేలికగాఁ జేసికొనెను. అందుకుబ్బి యావారిఁడి పిచ్చులవిడి
విట్టవీగి తిరుగఁజొచ్చెను. ఇట్లు కొన్నాళ్ళుగడవఁగా నొకనాఁడా
కోఁతి వేఁటకావి బోనునఁజిక్కుకొనెను. అదిచూచి యొకనక్క
దానితో “ఓకోఁతీ బోను చిక్కు తెలిసికొనఁజాలని నీవేలాటి
దొరవు” అని యీసడించెను.

గీ॥ తనకు తగనియట్టి • పనిసేయఁబూనిన
చేతికానివాఁడు • చేటుఁబొందు
కోఁకలేనికోఁతి • దొరయ్యచెలరేఁగి
బోనులోఁగిరిక్కి • పొలపిఱోదె॥

91. దొంగ, కుక్క

ఒకయింట నొకదొంగచొచ్చెను. అక్కడఁ గావలియున్న
కుక్క వానినిజూచి యఱచెను. అప్పుడాదొంగ దానియొద్ద నొక
చిన్న రొట్టెముక్కఁ బడవైచి బెల్లించెను. అదిచూచి యాకుక్క
వానిని దవ్వుక దొంగయనియెంచి మఱింత వడిగా నఱచి వానిని
దఱిమెను.

గీ॥ చూచునంతలోప • జాట్టటికముఁజూపు
వానినెఱుఁగునేరు • పైవవాఁడు
రొట్టెలంచమిచ్చు • పట్టివానినిదొంగ
యనుచుఁగావుకుక్క • యఱవలేదె॥

92. బయకాడు

ఒకయూరిలో నొక పాటనేర్చినవాడుండెను. వానికిఁ ద్రాగుఁబోతులతోఁబొత్తు. ఆత్రాగుఁబోతులు వానినిమిగుల మెచ్చుచు వచ్చిరి. అందుకుఁ బొంగి యతఁడు తనంతవాడులేడని బడాయి చెప్పకొనుచు వచ్చెను. మఱికొన్నాళ్ళకా యూరిపెద్ద వానిని బిలిపించి కొలువుచేసెను. అక్కడ వాడు నోరెత్తఁ జాలక చిన్నబోయెను.

గీ॥ వనికిరావిమూఁక + తనుఁగొనియాడఁగ

విజ్ఞప్తీగువట్టి + వెట్టిచెడును

త్రాగుఁబోతులెల్ల + తన్ను మెచ్చఁగ నుబ్బి

తిరుగుపాటగాడు + తిన్నబడెనె॥

93. కోడి, సింగము. గాడిదె.

ఒక కొండయొద్ద నొక కోడియు, నొక గాడిదెయును మేయుచుండెను. అప్పుడా కోడికూసెను. ఆకూఁతవిని యాచెంతనున్న యొక సింగము బెదరి పరుగిడుచుండెను. అదిచూచి గాడిదె తన్నుఁ జూచి సింగము జడిసె ననుకొని దానివెంటఁదగు లఁబోయెను. అప్పుడు సింగము "ఓపాడుగొడ్డా నీబ్రతుకునకుఁ దోడునన్నుఁ వలుమవచ్చితివా" అని పట్టి చంపెను

గీ॥ అంతరువెఱింగికొనియుఁద + నంతఁబోక

గోటుచూపెడువాడుదాఁ + జేటుఁబొందుఁ

కోడికదరినసింగము • నోడఁబుచ్చఁ
దెంపుచేసిన గాడిదె • చంపఁబడదె॥

94. గూడకొంగ

ఒక వరిపొలములోఁ గొన్ని పొట్టిబాతులు చేనిగిఁజలూదు
చుండెను. అందులో నొకగూడకొంగ కూడ చేపలకై తిరుగు
చుండెను. ఆపొలముకాపు వలఁబన్నెను. ఆవియన్నియు
గూడకొంగతోఁగూడ వలలోఁ జిక్కకొనెను. అప్పుడు వాడు
పొట్టిబాతుల నన్నిటిని జంపి గూడకొంగనుబట్టి చంపఁబోయెను.
అప్పుడాగూడకొంగ వానితో “అయ్యా నన్ను విడువును. నేను
చేపలకై వచ్చితిఁగాని యిఁకొకటికాదు” అని వేఁడెను.
అందుకు వాడు “ఓకొంగా, నిన్నుపట్టికాదు నీజట్టునుబట్టి నిన్నుఁ
జంపవలసివచ్చెను.” అని చంపెను.

గీ॥ చెడ్డవాండ్రనడుమఁ • జేరునప్పుడుదొడ్డ
వాడుకూడవారి • తోడఁజెడును
వరివిమెసపుపొట్టి • బాతులతోఁగూడ
గూడకొంగయునురు • గోలుపోడె॥

95. నక్క, తోడేలు

ఒక గొల్లవాని మందచెంత నొకతోడేలు దాగుకొని
యుండెను. అది చూచి యొకనక్క యాగొల్ల వానితో “ఓయీ
నీగొట్టెల నెత్తికొనిపోవు తోడేలదిగో ఆపొదలో దాగుకొన్నది”

అని చెప్పెను. అంతట వాఁడాతోఁడేలును దుడ్డుతో మొత్తిచంపి
యానక్కను గూడ చంపెను.

గీ॥ ఓర్వలేమితోడ , నారులపైఁగొందెంబ
చెప్పిచెఱచువాఁడు , ముప్పుఁబొందుఁ
చెనఁటివక్కగొల్ల , చేతనుదోదేటి
నుక్కడంగఁజేసి , చక్కబడెనె॥

96. కోతి ప్రాపు

ఒకఁడొక కోతిని బెంచెను, అదివానిని విడువక కొల్చు
చుండెను. వాఁడొకనాడుపడుకొనియున్నపుడువానిపై నొక యీఁగ
వారెను. అది చూచియా కోతి యీఁగను దోలుచువచ్చెను. గావి
యీఁగ విడువక వాలుచుండెను. అందు కలిగి కోతి యీఁగను
జంపఁబోయి రాతితో, దన్నుఁ బెంచినవానికిఁ బెద్ద దెబ్బవేసెను.
ఆ రాతిదెబ్బకణతకుఁ దగుల వాడు చచ్చెను.

గీ॥ మోటువానిపొందు , ముప్పునకగునంచుఁ
దెలివిఁగొననివాఁడు , పొలసిపోవు
కోతిపొత్తువమ్ము , కొవి పరాకుననుండు
వాఁడుదావివతనఁ , గీడుగవఁడె॥

97. ఉప్పుమోయు గాడిదె

ఒకఁడు నంతలో ముప్పుఁగొని గంతతోఁబోసి గాడిదెపై

నెర్తి తోలుకొని యింటికిఁబోవుచుండెను ఆ దారిలో నొక
కాలువ పాఱుచుండెను. అగాడిదె కాలు జారి యాకాలువలోఁ
బడెను. అప్పుడుప్పుకరఁగి పోయెను. పిమ్మట గాడిదె బరువు
చులకవడి చెలరేఁగి పరుగిడి యిల్లుచేరెను. మజీయొకనాఁడు
మునుపటివలె గాడిదె యుప్పుగంత మోయుచుఁ గాలువలో వడ
చునపుడు కాలుజాఱిపడినట్టులుప్పుగంతకోరి నీటిలో ద్రోసివై
చెను. ఆయుప్పెల్లఁగరఁగి బరువు చులకవడెను. ఇట్లు తన
యుప్పు చెడుటఁజూచి వాఁడది తనగాడిదె చేసినపనియని తెలిపి
కొని మజీయొకనాఁడాగాడిదపై దూదినిండిన గంతను వేసి యా
కాలువనుండి తోలుచుండెను. అప్పుడాగాడిదె తనబరువును మును
పటివలె మజీంత చులకపఱచఁదలఁచి నీటిలోఁబడి దొర్లెను.
పిమ్మట దూదియంతయు నీటిలోఁదడిసి విగిసి నూఱురెట్లు బరు
వాయెను. అది మోయఁజాలక గాడిదె పడదెబ్బలు తిని “చేసి
కొన్నది కుడువక తీరునా” అని వగచెను.

గీ॥ చేయవలయుదానిఁ , జేయకతామావఁ
బానునట్టివాఁడు , మోసపోవు
ఉప్పుగంతబరువుఁ , దప్పించిగాడిదె
దూదిగోనెతడిపి , తొట్రువడడె॥

98. బంగారు పిచ్చుక, కోఁతి

ఒకప్పుడొకకోఁతి వానకుఁ దడిసి వడవడవడఁకుచుఁ
బండ్లు గీటుకొనుచు నొక కొబ్బరిచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండెను,

ఆ చెట్టుపైని మిద్దెవలె గూడుకట్టుకొని వెచ్చగా, బడుకొన్న యొక బంగారు పిచ్చుక యాకోతిని జూచి “అయ్యా మానిపి వలెఁ గాలుషేతులు కలిగినవాడవు. చిన్నయిల్లు కట్టుకొనరాదా! అప్పుడు హాయిగనుఁదువుగదా చూడుమా-పిట్టను నేను ఎండ కెఁడను, వానకుఁదడియను, గాలికిరాలను- ఇదిగో నా యిల్లు- ఎంతహాయిగానున్నాను. నావలె నీవేలఁ జేయఁగూడదు!” అని తెరువు చెప్పెను. కోతి మండిపడి యా పిచ్చుక గూడు పెఱికివై చెను.

గీ॥ చెడ్డవానికి వెరవు జెప్పఁబోవు
వాడు మంచికిమాటుగఁ గీడుఁబొందుఁ
ప్రాణమాలిన కోతికి మేలు తెలుపఁ
బోవు బంగరుపిచ్చుక మోసపోదె॥

99. కోతి, పిల్లలు.

ఒక యాడుకోతికి రెండుపిల్లలు కలవు. అందులోఁ జిన్నపిల్లయందు దానికి మిగులముద్దు. ఇట్లుండ వేటకుక్కలా కోతి నొకనాడు వెంటఁదలుముచుండెను. ఆకోతి తన చిన్న పిల్లను గుండెకప్పుకొని పెద్దపిల్లమాట మఱచి పరుగిడుచుండెను. పెద్దపిల్ల తల్లివీపుపైఁ బ్రాకి యత్తుకొనియుండెను. అంతటఁ దల్లి కోతి తొందఱతో, బరుగిడుచుండ నొకపెద్ద మాదిరాయి దాని గుండెకడ్డము తగిలెను. అప్పుడా చిన్నపిల్ల చితికి చచ్చి క్రిందబడెను. పెద్దపిల్ల తల్లితోఁగూడ తప్పి బ్రతికెను.

గీ॥ తనదుపిల్లలంద , తీవిదల్లి యొకపోల్కిఁ
జూడకుందునప్ప , కీడుఁబొందు
కోఁతినదుపెద్ద , కూననెన్నక చిన్న
కొదమ నెంచిదానిఁ , గోలుపోదె॥

100. తోడేళ్ళు, జబ్బుతోనున్న గాడిదె

ఒక గాడిదె జబ్బుపడి చావున కెదురు చూచుచుండెను.
ఆ మాట తెలిసి తోడేళ్ళు దానినిఁ జూడగోరి యా గాడిదె పడి
యున్న పంచమొద్దకు వచ్చి దానిపిల్లతో "ఏతల్లి నెమ్మదిగా
నున్నదా?" అని యడిగెను, అది విని పిల్లగాడిదె "విన్నటికంటె
నేఁడు చాలా నెరవు" అని చెప్పెను.

గీ॥ ఒరులచావుఁగోరి , యుండియుఁ జెనఁటులు
వగవుతోడవరయ , వచ్చుచుండ్రు
తెగులుపడినగాడి , దెను జూడఁదోడేళ్ళు
తారుమారుకూర్చి , జేరఁబోవె॥